

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků na
Orgánu sociálně právní ochrany dětí**

Bc. Jana Haubnerová

Diplomová práce

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou
psychoterapii

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.

Praha 2024

Prague College of Psychosocial Studies

**Personality Characteristics of Social Workers at the
Authority of Social and Legal Protection of Children**

Bc. Jana Haubnerová

The Diploma Thesis

The Diploma Thesis Work Supervisor: doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.

Prague 2024

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval/a samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Podpis

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Bc. Aleně Hricové, Ph.D. za odborné vedení, za její čas, cenné rady a metodologickou pomoc při zpracování práce. Dále bych tímto chtěla vyjádřit poděkování všem respondentům za jejich přínos pro výzkumnou část této diplomové práce. V neposlední řadě patří obrovské poděkování mé rodině a partnerovi, bez kterých bych tuto práci nemohla dokončit.

Anotace: Diplomová práce se zabývá osobnostními charakteristikami sociálních pracovníků na Orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V teoretické části jsou představeny stěžejní teorie osobnosti, pětifaktorový model osobnosti a metody pro jeho měření. Dále se práce věnuje Orgánu sociálně právní ochrany dětí a profesi sociálního pracovníka OSPOD, přičemž pozornost je zaměřena především na jeho osobnostní předpoklady. Praktická část diplomové práce zkoumá osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků OSPOD na základě pětifaktorového modelu osobnosti a následně porovnává výsledky jednotlivých dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního inventáře (NEO-FFI) s českými normami. Výzkumný vzorek tvoří celkem 364 sociálních pracovníků OSPOD napříč celou Českou republikou.

Klíčová slova: sociální pracovníci, orgán sociálně-právní ochrany dětí, osobnostní charakteristiky, Velká pětka

Abstract: The diploma thesis explores the personality characteristics of social workers at the Authority for Social and Legal Protection of Children (OSPOD). The theoretical part of this thesis introduces the main theories of personality, the five-factor model of personality and methods for its measurement. Furthermore, the thesis focuses on the Authority for Social and Legal Protection of Children and the profession of a social worker at OSPOD, with an emphasis on personality characteristics. The practical part of the thesis examines the personality characteristics of OSPOD social workers based on the five-factor model of personality and then compares the results of each dimension of the NEO Five-Factor Personality Inventory (NEO-FFI) with Czech norms. The research sample consists of a total of 364 OSPOD social workers across the Czech Republic.

Key words: social workers, Authority of Social and Legal Protection of Children, personality characteristics, Big five

OBSAH

Úvod.....	8
Teoretická část	9
1. Osobnost.....	9
1.1. Osobnostní charakteristiky	10
1.2. Teorie osobnosti.....	11
1.2.1. Hlubinné teorie	11
1.2.2. Behavioristické teorie	12
1.2.3. Humanistické teorie	12
1.2.4. Rysové a faktorové teorie	13
1.3. Pětifaktorový model osobnosti	14
1.3.1. Lexikálně-taxonomický přístup	14
1.3.2. Dispoziční přístup	15
1.3.3. Uplatnění pětifaktorového modelu	15
1.3.4. Zhodnocení pětifaktorového modelu	16
1.4. Metody pro měření pěti dimenzí osobnosti	17
1.4.1. Škály přídavných jmen	17
1.4.2. Osobnostní rozhovor.....	17
1.4.3. Osobnostní dotazníky a inventáře.....	17
1.4.4. Alternativní metody pro měření osobnostních vlastností	19
2. Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).....	21
2.1. Vývoj sociálně právní ochrany dětí na našem území	21
2.2. Perspektivy vývoje.....	22
2.3. Právní rámec činnosti OSPOD	24
2.4. Charakteristika OSPOD	25
2.5. Činnosti OSPOD.....	26
2.5.1. Preventivní a poradenská činnost	26
2.5.2. Výchovná opatření	27
2.5.3. Kuratela pro děti a mládež	27
2.5.4. Opatření na ochranu dětí.....	28
2.5.5. Náhradní rodinná péče	28
2.5.6. Dohledová činnost	28
2.5.7. Opatrovnictví	29

3.	Profese sociálního pracovníka OSPOD.....	30
3.1.	Profesní předpoklady	30
3.2.	Osobnostní předpoklady	32
3.3.	Syndrom vyhoření.....	35
	Praktická část	36
4.	Výzkumné cíle.....	36
5.	Výzkumné otázky	36
6.	Hypotézy.....	36
7.	Výzkumný soubor	37
8.	Techniky sběru dat	38
8.1.	Výhody a nevýhody	38
8.2.	Dotazník NEO-FFI-3	39
8.2.1.	Neuroticismus	40
8.2.2.	Extraverze	41
8.2.3.	Otevřenost vůči zkušenostem	41
8.2.4.	Přívětivost	41
8.2.5.	Svědomitost	42
8.2.6.	Normy dotazníku NEO-FFI-3.....	42
9.	Analytické postupy	43
10.	Etika výzkumu.....	44
11.	Výsledky.....	45
11.1.	Sociodemografický popis výzkumného vzorku.....	45
11.2.	Výsledky dotazníku NEO-FFI-3.....	48
11.3.	Výsledky vzhledem k normám	48
11.3.1.	Výsledky H1	49
11.3.2.	Výsledky H2	50
11.3.3.	Výsledky H3	51
11.3.4.	Výsledky H4	52
11.3.5.	Výsledky H5	53
12.	Diskuze	54
13.	Závěr.....	56
	Seznam literatury	59
	Seznam obrázků, tabulek a grafů	63

ÚVOD

Osobnost sociálního pracovníka je podle Oláha, Schavela a Ondrušové (2008) nejdůležitější vklad pro samotnou profesi. Zárukou kvalitního poskytování sociálních služeb je přístup a osobnostní předpoklady jednotlivých sociálních pracovníků, čímž se jejich charakter a životní filozofie stávají v oboru zásadními (Kopřiva, 1997). To dokazuje i výzkum Gur a kol. (2020), kteří zjistili, že klienti ve zdravotnictví vnímají zaměstnance s osobnostními rysy svědomitosti a přívětivosti jako spolehlivější a empatictější, a proto budou hodnotit kvalitu služeb výše. Navzdory tomu, že na kvalitu sociální práce mají osobnostní a kvalifikační předpoklady sociálního pracovníka velký vliv, tak v České republice nejsou definovaná kvalitativní kritéria sociální práce, ale pouze standardy kvality sociálních služeb (Elichová, 2017).

V naší společnosti jsou sociální pracovníci, kteří vykonávají státní sociálně-právní ochranu dětí, často vnímáni s předsudky. Bývá s nimi spojováno riziko odebrání dětí z rodiny a jejich role jako odborníků je zřídka uznávána (Matoušek & Pazlarová, 2016). Podle studie provedené Musilem a kolegy (2019) na 729 sociálních pracovnících, včetně pracovníků Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, bylo zjištěno, že většina sociálních pracovníků je přívětivých (36 %) a svědomitých (29 %), kdežto emočně stabilní (15 %), otevření vůči zkušenostem (14 %) a extrovertní (6 %) typy jsou méně časté.

V návaznosti na tato zjištění se diplomová práce zabývá osobnostními charakteristikami sociálních pracovníků na Orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) s cílem porozumět různorodým vlastnostem, které mají vliv na poskytování této ochrany. V teoretické části jsou představeny stěžejní teorie osobnosti, pětifaktorový model osobnosti a metody pro jeho měření. Dále se práce věnuje Orgánu sociálně právní ochrany dětí a profesi sociálního pracovníka OSPOD, přičemž pozornost je zaměřena především na jeho osobnostní předpoklady. Praktická část diplomové práce zkoumá osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků OSPOD na základě pětifaktorového modelu osobnosti a následně porovnává výsledky jednotlivých dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního inventáře (NEO-FFI) s českými normami.

TEORETICKÁ ČÁST

První kapitola teoretické části nejprve definuje pojem osobnost a osobnostní charakteristiky a následně seznamuje čtenáře s teoriemi osobnosti z hlediska hlavních směrů v psychologii. Dále je představen pětifaktorový model osobnosti a metody pro jeho měření. Druhá kapitola se zaměřuje na Orgán sociálně-právní ochrany dětí, je popsán jeho vývoj, právní vymezení a jednotlivé činnosti. Třetí a poslední kapitola teoretické části se zabývá profesí sociálního pracovníka z hlediska profesních a osobnostních předpokladů.

1. OSOBNOST

V psychologii se termínem *osobnost* popisuje a vysvětluje především variabilita a integrita duševního dění (Nakonečný, 2009). Neexistuje však jednotné pojetí tohoto konstruktů. Podle Halla a kol. (1997) nelze o žádné psychologické definici osobnosti říci, že je jedinou výstižnou a platnou. Každý autor zdůrazňuje určité aspekty definice, které jsou pro něj důležité z hlediska jeho teoretického zaměření, zatímco vynechává jiné. Proto se různé definice osobnosti liší autor od autora a často se opakují či doplňují (Hall a kol., 1997). Cakirpaloglu (2012) zmiňuje, že téměř ve všech definicích osobnosti se zpravidla objevuje: 1) integrita nebo jednota všech psychických funkcí, 2) osobitost nebo jedinečnost individuálního prožívání, myšlení a jednání a 3) relativní důslednost nebo stálost psychosociálního bytí člověka.

Různorodost lze ilustrovat definicemi klasických autorů a novějšími definicemi. Mezi klasické definice lze zařadit pojetí H. Eysencka (1947, s. 25), podle kterého představuje osobnost „*souhrn skutečných a potenciálních vzorů chování organismu, které determinují dědičnost a prostředí; osobnost vyvěrá a vyvíjí se skrze funkční součinnost čtyř hlavních odvětví: kognitivní (inteligence), konativní (charakter), afektivní (temperament) a tělesná oblast (konstituce)*“. Dále například definici R. Cattella (1967, s. 25), který chápe osobnost jako „*to, co sděluje, jak se člověk bude chovat v dané situaci*“ či G. Allporta (1961, s. 28): „*Osobnost představuje dynamickou organizaci těch psychofyzických systémů v jedinci, které určují jeho charakteristické myšlení a aktivitu.*“

Z hlediska novodobějších definic osobnosti lze zmínit pojetí Atkinsonové a kol. (2003, s. 436): „*Osobnost charakterizují příznačné a charakteristické vzorce myšlení, emoci a chování, které definují individuální styl interakce s fyzickým a sociálním prostředím.*“ nebo také pojetí Smékala (2004, s. 27.): „*Osobnost je individualizovaný systém (integrace)*

psychických procesů, stavů a vlastností, které vznikají jednak socializací (působením výchovy a prostředí), jednak přetvářením vrozených vnitřních podmínek bytí člověka a determinují a řídí předmětné činnosti jedince, jeho sociální styky a duchovní vztahy.“

Dle Cakirpaloglu a kol. (2012) však ve většině definic chybí zdůraznění vědomí o vlastní totožnosti a sociální zkušenosti, kterou vnímají jako nejvýraznější vyjádření subjektivního a sociálního bytí každého člověka. Osobnost tedy definují jako „*poměrně stabilní, komplementární a konzistentní systém jedinečných vlastností, obsahů a projevů člověka, jeho socializované, uvědomělé bytí*“ (Cakirpaloglu, 2012, s. 20).

1.1. Osobnostní charakteristiky

Projevy jednotlivce, jeho chování či prožívání, lze vyjádřit různými charakteristikami, například uzavřený, agresivní, spolehlivý či upřímný. Tyto termíny lidé běžně užívají k popisu osobnosti. Na rozdíl od laického pojetí těchto vlastností spočívá vědecký přístup k jejich zkoumání v systematickém shromažďování relevantních dat, použití statistických metod k jejich analýze a formulaci ověřitelných teorií (Blatný a kol., 2010).

V rámci různých přístupů není pojem *psychická vlastnost osobnosti* jednotně nahlížen. Označení „*vlastnosti osobnosti*“ či „*osobnostní charakteristiky*“ může sloužit k zobecnění pozorovaných projevů jednotlivce. Tyto charakteristiky tak představují popisné a deskriptivní charakteristiky osobnosti daného jedince. Kromě toho mohou být vlastnosti také chápány jako vnitřní determinanty chování naznačující psychofyzické dispozice stojící za nimi. *Dispozice* jsou nejčastěji chápány jako vrozené nebo získané predispozice k určitému chování či prožívání. Termín *osobnostní rysy* bývá používán jako synonymum k dispozicím. Rysy představují obecné dimenze osobnosti, které vycházejí z kvantifikovaných údajů o chování a slouží k měření chování různých jedinců. Dimenze má vždy dva krajní póly a každého jedince je možné umístit na spektrum mezi těmito dvěma protipóly (např. extraverte – introverte) (Hřebíčková, 2011). Vlastnosti či rysy osobnosti se tedy u každého jedince projevují v různé míře, přičemž krajní vyhraněnost rysů může jedinci ztížit přizpůsobení se proměnlivým životním podmínkám (Šnýdrová, 2008).

1.2. Teorie osobnosti

V následující části jsou stručně představeny teorie osobnosti z hlediska tří hlavních směrů v psychologii, které jsou vzhledem k povaze práce doplněny o rysové a faktorové teorie.

1.2.1. Hlubinné teorie

Psychoanalytická teorie vznikla na přelomu 19. a 20. století a jejím zakladatelem byl Sigmund Freud. Základním principem psychoanalýzy je determinovanost osobnosti psychickými a biologickými činiteli (Cakirpaloglu, 2012). Jedinec je ovlivňován fyziologickými silami, které mají zásadní vliv na jeho chování a vývoj osobnosti. Další důležitou součástí teorie je sexuální povaha duševní energie, která oživuje všechny osobnostní funkce, Freud pro ni zavedl vlastní pojem „libido“. Freudovu teorii osobnosti charakterizuje také důraz na nevědomí. Osobnost přirovnává k ledovci, jehož vrcholek nad vodou symbolizuje vědomí neboli tu část osobnosti, kterou si jedinec plně uvědomuje. Pod touto vrstvou se nachází podvědomí obsahující myšlenky, rozhodnutí, zážitky či konflikty, které si jedinec může bez větších obtíží vybavit. Největší vrstvu ledovce však tvoří nevědomí, které je bludištěm představ, zkraslených obrazů skutečnosti a přání. Ačkoliv si ho jedinec není vědom, tak má silný motivační vliv na funkci osobnosti a chování člověka (Drapela, 2021).

Na psychoanalýzu navazuje Freudův žák Carl Gustav Jung se svou analytickou teorií. Jung převzal z psychoanalýzy mnoho prvků, ale na rozdíl od Freuda nepokládal sexuální pudy za determinující činitele lidského chování. Osobnost pojímal jako samostatnou soustavu, jejíž jedinečnost může každý člověk vyjádřit ve vztahu vůči okolí. Jung kladl stejně jako Freud důraz na minulost jedince, na rozdíl od psychoanalýzy však rozšířil svůj pohled daleko za ontogenetickou dimenzi (minulé zkušenosti člověka od jeho fyzického narození) a zahrnul do ní i živočišné a lidské historické předky (fylogenetická dimenze minulosti) (Drapela, 2021). Jung zastával názor, že každý jedinec má vlastní dostatečný potenciál pro svůj osobnostní růst (Cakirpaloglu, 2012). Za zralého a dostatečně přizpůsobeného člověka považoval toho, kdo dosáhl vysokého stupně sebeuskutečnění (Drapela, 2021).

Na S. Freuda navazovali i další jeho žáci a pokračovatelé, Alfred Adler se svou individuální psychologií, Karen Horneyová a Harry S. Sullivan s interpersonální teorií či Erich Fromm a Erik Erikson s psychosociální teorií (Drapela, 2021).

1.2.2. Behavioristické teorie

Behaviorismus staví na názoru, že veškeré lidské chování probíhá podle zákonitostí a může být naučeno i odnaučeno, jelikož je produktem objektivních činitelů, které ho determinují. Osobnost proto v behaviorálním pojetí neexistuje a není pokládána za zdroj lidského chování (Drapela, 2021). Pro behavioristy je osobnost pouhým souhrnem naučených reakcí na podněty, souborů zjevného chování nebo systémů návyků. Osobnost se vztahuje pouze k tomu, co lze objektivně pozorovat a manipulovat (Schultz a kol., 2009). Mezi nejvýznamnější postavy behaviorismu patří ruský fyziolog Ivan P. Pavlov se svou teorií klasického podmiňování, B. F. Skinner s teorií operantního podmiňování či John Dollard a Neal Miller, kteří propojili prvky psychoanalýzy a behaviorismu (Drapela, 2021).

1.2.3. Humanistické teorie

Alternativou k psychoanalytické a behaviorální teorii se stala v polovině 20. století humanistická psychologie. O její vznik se zasloužili především Abraham Maslow a Carl Rogers. Následně vznikla také existenciální psychologie Viktora E. Frankla (Cakirpaloglu, 2012). Humanistická psychologie se vymezuje proti redukci lidské psychiky na mechanismy a proti jejímu rozkládání na složky. Zabývá se pojmy jako svoboda, smysl života či tendence k sebeuskutečnění, které se vztahují k psychice jako celku. (Říčan, 2010). Dle humanistické teorie je člověk bytostně dobrý a má potenciál k neustálému růstu (Cakirpaloglu, 2012). Carl Rogers zdůrazňuje jednotu a jedinečnost každého člověka a chápe každého jedince jako proces, nikoliv jako dokončený výtvar (Drapela, 2021).

Humanističtí psychologové vyjádřili kritiku směřující k Freudovi a jeho následovníkům za jejich zaměření pouze na emocionálně narušenou stránku lidské povahy. Věřili, že nelze pochopit pozitivní lidské vlastnosti a kvality, pokud se zaměříme pouze na neurózy a psychózy. Humanističtí psychologové naopak studovali silné stránky osobnosti a zkoumali lidské chování v jeho nejlepších, nikoli nejhorších podobách (Schultz a kol., 2009).

Behaviorismus kritizovali za to, že má omezený pohled na věc, protože odmítá vědomé a nevědomé síly a zaměřuje se výhradně na objektivní pozorování zjevného chování.

Psychologie založená na podmíněných reakcích na podněty však zobrazuje lidi jen jako zmechanizované roboty, kteří reagují na události předem určeným způsobem. Humanističtí psychologové se proti tomuto názoru ohradili a tvrdili, že lidé nejsou velké bílé krysy nebo pomalé počítače. Lidské chování je příliš složité na to, aby se dalo vysvětlit pouze metodami behavioristů (Schultz a kol., 2009).

1.2.4. Rysové a faktorové teorie

Rys je charakteristická osobní vlastnost nebo kvalita. V každodenním životě často používáme rysovou teorii k popisu osobnosti lidí, které známe. Vybíráme tak význačné rysy, abychom shrnuli, jaký daný člověk je. Seskupování lidí podle vlastností je přirozené a snadné, což vysvětluje, proč je rysový přístup k osobnosti tak oblíbený (Schultz a kol., 2009).

Z pohledu psychologie rysů existují v osobnosti poměrně trvalé, vrozené i získané charakteristiky či dispozice, které iniciují a regulují psychické procesy a behaviorální projevy člověka. Tyto dispozice se pak prolínají a sdružují do větších funkčních celků nebo „individualizovaných konstelací rysů“, což zdůrazňuje jedinečnost každého člověka. Hlavním cílem rysové psychologie je empiricky stanovit základní dimenze osobnosti (Cakirpaloglu, 2012).

Mezi historicky nejdůležitější zastánce rysové psychologie řadíme G. Allporta, H. Eysencka a R. B. Cattella (Cakirpaloglu, 2012), jejichž význam je nadále stěžejní pro studium osobnosti. Tito teoretici se liší od většiny předchozích tím, že jejich poznatky nejsou založeny na psychoterapeutickém přístupu vyživajícím případové studie nebo rozhovory s klienty, kteří vyhledali jejich služby. Místo toho studovali osobnost pozorováním emočně zdravých participantů v akademickém laboratorním prostředí (Schultz a kol., 2009).

Cattelova teorie tedy nevznikla v klinickém prostředí, jeho přístup byl přísně vědecký a opíral se o pozorování chování a velké množství dat (Schultz a kol., 2009). Cattell si kladl za cíl identifikovat základní vlastnosti osobnosti, které by vysvětlovaly co největší část osobnostní variability. Na základě řady faktorových analýz tedy vytvořil systém šestnácti základních osobnostních faktorů, které představil v bipolární formě (Řičan, 2010).

Eysenckova teorie osobnosti je založena na třech dimenzích, které lze považovat za „superfaktory“, jedná se o extraverci vs. introverzi, neuroticismus vs. emoční stabilitu a psychoticismus vs. kontrolu impulzů. Výzkum ukázal, že tyto dimenze mají tendenci

zůstávat stabilní v průběhu celého života, a to navzdory různým sociálním a enviromentálním vlivům. Ačkoliv se naše situace mohou měnit, dimenze zůstávají konzistentní. Například introvertní dítě má tendenci zůstat introvertní i v dospělosti (Schultz a kol., 2009).

1.3. Pětifaktorový model osobnosti

Počet osobnostních rysů, které Cattell a Eysenck odvodili z faktorové analýzy, se lišil. Někteří badatelé proto vyjádřili nespokojenost s oběma teoriemi a naznačili, že Eysenck má příliš málo dimenzí a Cattell příliš mnoho faktorů. Současnější práce zpravidla přinesly pět obecných faktorů osobnosti. Nejvýznamnější výzkum provedli Robert McCrae a Paul Costa, ve kterém identifikovali pět faktorů osobnosti, známých jako Velká pětka (neuroticismus, extraverte, otevřenost, souhlasnost a svědomitost). Výzkumy naznačují, že se na tyto faktory lze spolehnout jako na rozlišující aspekty osobnosti, které jsou stabilní po celou dobu života a objevují se napříč různými kulturami (Schultz a kol., 2009).

Zastánci rysového přístupu se stále neshodují na tom, co rysy osobnosti vlastně vyjadřují. Diskutuje se o tom, zda jsou to pouze charakteristiky popisující vlastnosti osobnosti nebo zda také vysvětlují chování, jednání a prožívání. Tato nejednoznačnost vedla ke kritice tohoto přístupu v psychologii osobnosti. Navíc se diskutovalo také o počtu a významu vlastností nejlépe charakterizujících osobnost jedince. Od 90. let minulého století se však začal obnovovat zájem o výzkum rysů a stále více badatelů se shoduje na tom, že osobnost nejlépe vystihuje pět vlastností označovaných jako Big Five. Výzkum rysů v rámci pětifaktorového modelu zahrnuje obě uvedené interpretace rysů. John a Srivastava (1999) proto rozlišují lexikální a dotazníkový přístup v rámci studia pěti faktorů osobnosti, zatímco Wiggins (1997) hovoří o lexikálně-taxonomickém a dispozičním přístupu (Hřebíčková, 2011).

1.3.1. Lexikálně-taxonomický přístup

Během 20. století přišli výzkumníci s formulací lexikální hypotézy a statistickými metodami, jako je faktorová analýza. Obecná lexikální hypotéza vychází z předpokladu, že nejpodstatnější individuální rozdíly jsou zachyceny v jazyce a čím významnější jsou, tím častěji se objevují v běžné komunikaci jako samostatná slova. Při lexikálních studiích jsou nejdříve ze slovníků vybrána slova popisující osobnost, která jsou následně redukována a pomocí faktorové analýzy uspořádána. Nejdůležitější dimenze, odvozené tímto způsobem, tvoří pětifaktorovou strukturu popisu osobnosti. Goldberg (1993) zavedl pro označení těchto

pěti faktorů termín Big Five neboli Velká pětka. McCrae a John (1992) naopak navrhují pojmenování pěti faktorů pomocí jejich anglických názvů (Openness to Experience, Conscientiousness, Extraversion, Agreeableness, Neuroticism), což vytváří akronym OCEAN. Tento návrh však může vyvolávat dojem, že jsou všechny faktory stejně důležité, což lexikálními výzkumy nepotvrzují. Například Norman (1963) faktory uspořádal podle jejich robustnosti a označil je římskými čísly: I (extraverze), II (přívětivost), III (svědomitost), IV (emocionální stabilita), V (kultura). Obsah faktoru V je nejvíce diskutovaný, což se odráží v množství alternativních pojmenování, jako je *kultura* (Norman, 1963), *intelekt* (Goldberg, 1990), *otevřenost vůči zkušenosti* (Costa, McCrae, 1992), *imaginace* (Saucier, 1992) nebo *autonomie* (Hendriks, 1997) (Hřebíčková, 2010).

1.3.2. Dispoziční přístup

Dispoziční přístup tvrdí, že rysy mohou osobnost nejen popsat, ale také vysvětlit příčiny chování, jednání a prožívání. Zatímco lexikální výzkumy se zaměřují na vytvoření taxonomie, hierarchického systému a zmapování osobnostních charakteristik, dispoziční přístup usiluje o vytvoření rysové teorie osobnosti, která by objasnila vnitřní dynamiku, motivy a fungování osobnosti jako celku. Lexikální přístup se opírá o slovní zásobu, zejména o přídavná jména, zatímco dispoziční přístup, reprezentovaný především pracemi amerických psychologů Costy a McCrae, se zakládá na analýze dotazníkových položek (Hřebíčková, 2010).

1.3.3. Uplatnění pětifaktorového modelu

Výzkum pětifaktorového modelu osobnosti probíhá v rámci lexikálně-taxonomického i dispozičního přístupu a jeho výsledky nacházejí uplatnění v různých oblastech psychologie (Hřebíčková, 2011). Psychologické dotazníky, inventáře a posuzovací škály měří, do jaké míry mají lidé určitou vlastnost, což následně umožňuje předpovědět jejich prožívání a chování v různých životních situacích. Diagnostika vlastností osobnosti je proto relevantní v oborech pracovní a organizační psychologie, při výběru zaměstnanců, volbě povolání nebo také v oblasti poradenské a klinické psychologie a psychiatrie (Hřebíčková, 2010).

V oblasti poradenské psychologie mohou NEO inventáře poskytnout prvotní informace o osobnostních charakteristikách klienta a napomoci tak k zefektivnění psychoterapie či usnadnit volbu vhodného psychotherapeutického směru. Naopak v klinické psychologii a psychiatrii jsou psychologické metody využívány především k identifikaci psychických

symptomů, na základě kterých je stanovena diagnóza. Ačkoliv za tímto účelem nebyly NEO inventáře vyvinuty, lze je při diagnostice také využít. V klinické praxi však mohou sloužit i dalším účelům, například jako prostředek k vytvoření vztahu k terapeutovi, porozumění klientovi či k anticipaci průběhu terapie (např. neuroticismus a svědomitost významně ovlivňují terapeutické výsledky) (Hřebíčková, 2010).

Ve sféře pracovní a organizační psychologie se zkoumá mimo jiné souvislost osobnostních vlastností a pracovní výkonnosti. Pro různé pracovní pozice jsou optimální různé osobnostní profily, a proto je nutné, aby personalisté či psychologové specializující se na výběr pracovníků identifikovali nejvhodnější kombinaci osobnostních rysů pro danou profesi či pozici (Hřebíčková, 2010).

1.3.4. Zhodnocení pětifaktorového modelu

Existenci pěti obecných dimenzí osobnosti potvrzují mnohé studie využívající různorodé metody, ale i přes to není tento model přijímán bez výhrad. Kritici diskutují nad tím, zda stačí k charakteristice osobnosti pouze pět dimenzí a zda není pětifaktorový model zjednodušující, jelikož chápe rysy jako popisné charakteristiky osobnosti (Hřebíčková, 2010).

Významnými kritiky pětifaktorového modelu jsou například Lawrence A. Pervin a Dan P. McAdams. Pervinova kritika se zaměřuje na faktorovou analýzu. Upozorňuje, že faktorová analýza není schopna odhalit jiné dimenze osobnosti než ty, které jsou již obsaženy ve zkoumaném datovém souboru. Dále tvrdí, že faktorová analýza je příliš zjednodušující, protože pouze popisuje existující faktory a neprovádí skutečnou extrakci nových faktorů. Argumentuje také, že faktory jsou pouhé statistické abstrakce a kritizuje psychologickou identifikaci faktorů, které z těchto matematických procedur vzešly. Kritika dále směřuje na chybějící teorii změny osobnosti. Klade se důraz na stabilitu osobnosti, ale pozornost není dostatečně věnována její změně, neboť většina zastánců rysové teorie považuje rysy za trvalé a neměnné (Hřebíčková, 2010).

Naopak přínos Pervin spatřuje v tom, že jsou zastánci tohoto modelu aktivní v realizování výzkumů, které zkoumají vliv genetiky na rysy, souvislosti rysů nebo psychofyziologické procesy a psychopatologii. Zároveň oceňuje podnětné hypotézy, které se objevily v souvislosti s tímto modelem, zejména lexikální hypotézu. Dále také hypotézu týkající genetických výzkumů rysů, která zdůrazňuje, že prostředí, které nesdílí rodinní

příslušníci, může mít větší vliv na vývoj osobnosti než prostředí sdílené. A nakonec Pervin vyzdvihuje evoluční hypotézu, podle které se osobnostní rysy v průběhu evoluce podílely na řešení problémů adaptace a reprodukce (Hřebíčková, 2010).

1.4. Metody pro měření pěti dimenzí osobnosti

Vzhledem k rostoucímu zájmu o využití pětifaktorového modelu osobnosti nejen ve výzkumných studiích, ale také v klinické a poradenské činnosti, roste také zájem o metody, které by spolehlivě měřily jednotlivé dimenze (Hřebíčková, 2011). V následující kapitole jsou proto představeny metody pro měření pěti obecných dimenzí osobnosti.

1.4.1. Škály přídavných jmen

Diskutuje se o tom, zda je pro konstrukci metod měřících pětifaktorovou strukturu osobnosti vhodnější používat pouze přídavná jména nebo krátké věty popisující chování a prožívání. Použití přídavných jmen s sebou nese určité výhody, jelikož byl pětifaktorový model vytvořen na základě reprezentativního souboru rysů vyjádřených přídavnými jmény. Kontrolní seznamy adjektiv se zároveň ukázaly být ve srovnání s položkami formulovanými do výroků rychlejším měřítkem (Schultz a kol., 2009). Přídavná jména však nevystihují kontext, motivaci a jsou oproti krátkým větám nejednoznačná (Hřebíčková, 2011).

V českém prostředí je k dispozici Inventář přídavných jmen (IPJ-R), který obsahuje 60 dvojic protikladných adjektiv, dvanáct pro každou dimenzi pětifaktorového modelu (Hřebíčková, 2011). Respondenti obvykle odpovídají na seznamy výběrem slov, která nejlépe vystihují jejich osobu (Schultz a kol., 2009).

1.4.2. Osobnostní rozhovor

V kontextu měření faktorů Velké pětky vyvinuli Trull a Widiger (Trull a kol., 1998) strukturovaný rozhovor „The Structured Interview for the Five Factor Model of Personality“ (SIFFM), který zjišťuje pět hlavních a třicet dílčích charakteristik osobnosti. Obsahuje 120 položek a jeho administrace trvá přibližně hodinu (Hřebíčková, 2011).

1.4.3. Osobnostní dotazníky a inventáře

Existuje řada osobnostních dotazníků měřících jediný rys či vlastnost osobnosti, například neuroticismus, extraverzi, úzkostnost či sebehodnocení. Takové metody

hodnocení osobnosti jsou označovány jako *jednorozměrné (unidimensionální) dotazníky osobnosti* (Svoboda, 2010). Současně existují psychologické metody zvané *osobnostní inventáře*, které souběžně měří větší počet osobnostních rysů (Cakirpaloglu, 2012). Každá položka v inventáři je vytvořena tak, aby ilustrovala konkrétní rys osobnosti. Podskupiny obdobných položek jsou pak sečteny a výsledný skóre představuje hodnocení jednotlivých osobnostních rysů u daného jedince (Nolen-Hoeksema a kol., 2012). Mezi nejznámější osobnostní inventáře patří právě pětifaktorový model osobnosti (Big Five), ale také Cattellův šestnáctifaktorový inventář osobnosti 16 PF nebo Minnesotský multifázový inventář osobnosti MMPI (Cakirpaloglu, 2012), které budou popsány v podkapitole alternativních metod pro měření osobnostních vlastností.

1.4.3.1. NEO Osobnostní inventáře

Mezi osobnostní inventáře se řadí skupina nástrojů, která vznikla na základě faktorové analýzy lexika používaného k popisu osobnosti. Různé výzkumy došly nezávisle na sobě k pěti faktorům osobnosti: otevřenost vůči zkušenosti, svědomitost, extraverte, přívětivost a neurotismus/emocionální stabilita. Pro souhrnné označení těchto rysů se začal využívat pojem Velká Pětka (Svoboda, 2010).

Američtí autoři Robert Costa a Paul McCrae provedli shlukovou analýzu Cattellova dotazníku 16 PF, ze které odvodili tři dimenze osobnosti: neuroticismus, extraverci a otevřenost vůči zkušenosti. Doplnili je o dvě dimenze (přívětivost a svědomitost) původně identifikované v lexikálních studiích rysů a sestavili metody pro jejich měření v podobě NEO osobnostních inventářů (Hřebíčková, 2011). Postupně vyvinuli tři verze NEO inventářů, NEO Personality Inventory (NEO-PI) v roce 1985 a Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) z roku 1992, jehož součástí je i zkrácená verze NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) (Svoboda, 2010). Revidovaná verze NEO-PI-R obsahuje 240 položek, z toho 48 pro každou z pěti subškál. NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI), v češtině známý jako NEO pětifaktorový osobnostní inventář, obsahuje 60 položek. Každá z pěti škál je tvořena 12 položkami, které nejlépe vystihovaly jednotlivé škály v analýze inventáře NEO-PI (Hřebíčková, 2010).

Kromě amerických NEO inventářů vznikly i další metody měřící pětifaktorovou strukturu osobnosti. Jako příklad lze uvést holandský dotazník Five Factor Personality Inventory (FFPI) z roku 1995 či italský Big-Five Questionnaire (BFQ) z roku 1993

(Svoboda, 2010). Nicméně NEO inventáře v současnosti stále patří mezi nejpoužívanější diagnostické inventáře osobnosti (Schultz a kol., 2009).

Neobvyklou variantou pro měření pěti obecných dimenzí osobnosti je The Five Factor-Nonverbal Personality Questionnaire (FF-NPQ). Jedná se o obrázkový test, při kterém má respondent na sedmibodové škále zhodnotit, do jaké míry je pravděpodobné, že se bude chovat stejně jako hlavní postava na obrázku. Velkou výhodou je využitelnost testu napříč kulturami bez nutnosti překladu. Test je také vhodný u respondentů, u kterých se předpokládají potíže či malá motivovanost odpovídat na slovně formulované položky. Nevýhodou však může být nejednoznačnost obrázků (Hřebíčková, 2011).

1.4.4. Alternativní metody pro měření osobnostních vlastností

V klinické praxi se nejčastěji využívá Minnesotský multifázový inventář osobnosti (MMPI), což je komplexní diagnostická metoda, která obsahuje 566 položek (Cakirpaloglu, 2012). Výroky se týkají postojů, emočních reakcí, tělesných a psychických symptomů. Zjišťují důležité vlastnosti osobnosti včetně výskytu psychických poruch. Pro ilustraci inventář obsahuje například tyto položky: „*Nikdy jsem neudělal nic nebezpečného jenom pro pocit vzrušení.*“ nebo „*Jen málokdy se během dne zasním.*“ (Nolen-Hoeksema a kol., 2012). Nevýhodou MMPI je rozsáhlý počet položek, který vyžaduje dlouhodobou koncentraci jedince. Aktuálním trendem je počítačová verze MMPI, která poskytuje přesné a okamžité vyhodnocení výsledků a jejich grafické znázornění (Cakirpaloglu, 2012). V českém prostředí je k dispozici revidovaná verze MMPI-2, která se využívá jednak v klinické praxi, ale také jako screeningová metoda pro vyhledávání patologických rysů, například u výběrových řízení na významné pozice (Hogrefe, 2024).

Další významnou a často používanou metodou diagnostiky osobnosti je Cattellův dotazník 16 PF. V současnosti je k dispozici pátá revize dotazníku, která obsahuje 185 položek a poskytuje skóre v 16 hlavních faktorech osobnosti (Svoboda, 2010). Inventář 16 PF je široce používán k hodnocení osobnosti v rámci výzkumu, klinické diagnostiky a předvídání úspěchu v pracovním prostředí (Schultz a kol., 2009).

Psychologové navazující na Freudovu psychoanalytickou tradici se zajímají zejména o hodnocení nevědomých přání, motivací a konfliktů jedince. Proto upřednostňují testy, které připomínají Freudovu metodu volných asociací, při které jedinec říká cokoli, co mu přijde na mysl. V této souvislosti vyvinuli projektivní testy, které prezentují testovanému

jedinci mnohoznačné podněty, na které může reagovat libovolným způsobem. Vzhledem k mnohoznačnosti těchto podnětů není vyžadována specifická reakce a předpokládá se, že do nich jedinec projikuje svou osobnost, čímž o sobě odhalí určité informace. Mezi nejčastěji používané projektivní metody patří Rorschachův test a Tematický apercipční test (TAT) (Nolen-Hoeksema a kol., 2012).

2. ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ (OSPOD)

V následující kapitole je představen Orgán sociálně-právní ochrany dětí. Nejdříve je stručně nastíněn vývoj sociálně-právní ochrany dětí na našem území, následně jeho současná právní úprava a nakonec je charakterizován OSPOD a jeho činnosti.

2.1. Vývoj sociálně právní ochrany dětí na našem území

Základ veřejné správy ve prospěch sociálně potřebných osob a institucionalizované sociálně-právní ochrany dětí položil říšský zákon domovský č. 105 z roku 1863 a zemský zákon chudinský z roku 1868. Tato nová legislativa zahrnovala péči o chudé, včetně léčení v nemocnicích, výživu a výchovu chudých dětí a také péči o zanedbávané děti v různých zařízeních. Opuštěné děti byly umísťovány do péče pěstounů nebo do zařízení, jako jsou sirotčince, dětské domovy, azyly či útulky. Říšský zákon domovský č. 105 stanovoval pro každou domovskou obec povinnost postarat se o všechny své členy a jejich rodiny. To však způsobilo přetížení obcí péčí o chudé, což vedlo k potřebě reformy veřejné péče. Zákon č. 62 z roku 1901 přesunul chudinskou péči na vyšší útvary veřejné správy. Paralelně s tím se začala rozvíjet činnost dobrovolných organizací, které se specializovaly na péči o mládež. Od roku 1904 začaly vznikat první skupiny lidí, kteří se ochotně zapojili do spolupráce se samosprávnými orgány v péči o děti. Byly ustaveny tzv. okresní komise pro péči o mládež, které zastupovaly úřady a přijímaly patronát nad potřebnými dětmi. Staraly se také o rozdělování oblečení ze sbírek a o zajištění jídla pro děti. Po první světové válce byly v Československu statisíce válečných sirotků, což posílilo význam činnosti tehdejších institucí a dobrovolníků. Rostl počet ústavů nejen pro osiřelé a opuštěné děti, ale také pro děti se zdravotním postižením a mravně narušené (Špeciánová, 2007).

Od počátku vzniku samostatného Československého státu v roce 1918 se sociálně-právní ochrana dětí stala předmětem zájmu státní politiky. Komise pro péči o mládež se postupně transformovaly na výkonné orgány s novým názvem – okresní péče o mládež. Zemské komise se přejmenovaly na zemská ústředí péče o mládež. Koncem 20. let 20. století existovalo 220 okresních péčí o mládež a v každé zemi byla zemská ústředí péče o mládež s jednotícími a koordinačními funkcemi. Působnost okresní péče o mládež byla velmi široká, zahrnovala například pomoc těhotným a svobodným matkám, ochranu a pomoc dětem nemanželským, osiřelým, dětem z rozvedených manželství, opuštěným a ohroženým dětem, a dokonce i pomoc mladistvým delikventům a poradnu pro volbu povolání. V roce 1938 byl

rozvoj péče o děti přerušen, ale okresní péče o mládež a zemská ústředí nadále fungovala po celou dobu okupace, i když s omezenými možnostmi (Špeciánová, 2007).

Následný vývoj ochrany dětí byl ovlivněn změnou společenských podmínek. Významným mezníkem státní ochrany dětí byl zákon č. 7/1946 Sb. o hromadném poručení, který umožnil okresním péčím o mládež převzít roli hromadného poručníka. Úkoly péče o mládež byly přeneseny na okresní a zemské národní výbory. Podle zákona č. 69/1952 Sb. o sociálně-právní ochraně mládeže bylo hlavním cílem sociálně-právní ochrany mládeže zajistit řádnou výchovu dětí tak, aby se stali uvědomělými občany připravenými přispívat svou prací ke prospěchu společnosti (Špeciánová, 2007).

V padesátých letech 20. století se sociálně-právní ochrana dětí omezovala na výkon hromadného poručení a opatrovnictví. Pokud bylo nutné umístit dítě do náhradní péče, bylo umísťováno zásadně do kolektivní péče, pokud neexistovala rodina, která by poskytovala záruku, že dítě bude vychovááno v lásce k demokratickému státu. Tuto činnost prováděly úřadovny ochrany mládeže při soudech a Ministerstvo spravedlnosti nad nimi mělo vrchní dozor. Označování spisů vedených na OSPOD jako „spis Om“ (o mládeži) pochází z tohoto období. V roce 1956 byly úřadovny ochrany mládeže zrušeny a jejich pravomoci byly přeneseny zpět na národní výbory. Úkoly týkající se sociálně-právní ochrany vztahující se k cizině zajišťovalo Ústředí pro mezinárodněprávní ochranu mládeže pod Ministerstvem spravedlnosti. Po přijetí zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí bylo toto ústředí přejmenováno na Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a přešlo pod gesci Ministerstva práce a sociálních věcí (Špeciánová, 2007).

Přijetím zákona č. 94/1963 Sb., o rodině nedošlo k přímým změnám v kompetencích, ale došlo k úpravám zásahů státní moci do rodinných vztahů ze strany soudů a národních výborů. Zvláštní předpisy týkající se sociálně-právní ochrany dětí byly zrušeny. Následně bylo zákonem č. 2/1969 Sb. zřízeno Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, které má dodnes ve své působnosti sociálně-právní ochranu dětí (Špeciánová, 2007).

2.2. Perspektivy vývoje

Současné pojetí sociálně-právní ochrany dětí je výsledkem složitých a dlouhodobých společenských změn, právního vývoje a také přirozeného vývoje postojů a hodnot v oblasti rodinného života a vztahu rodičů i společnosti k dětem (Pemová & Ptáček, 2012).

Na historii ochrany dětí lze dle Pemové a Ptáčka (2012) nahlížet ze třech různých perspektiv. Za prvé z pohledu vývoje legislativní ochrany dětí, která se v počátcích zaměřovala především na ochranu majetku, rodových privilegií a otázky opatrovnictví dětí v případě osíření. Postupem času se však pozornost rozšířila i na otázky dětské chudoby, dětské práce a žebroty, a nakonec i k definování ohroženého dítěte. Docházelo k regulaci vztahu rodiče, dítěte a státu, včetně vymezení možností intervence státu do integrity rodiny spolu s možností dočasného i trvalého odebrání dítěte z péče rodičů a omezení rodičovské odpovědnosti. V 19. století byla ve Velké Británii založena Národní společnost prevence proti krutostem na dětech (NSPCC), která dodnes aktivně působí na ochranu dětských práv (Špeciánová, 2007).

Dále lze na historii ochrany dětí nahlížet z perspektivy vývoje odborného postoje k ochraně a potřebám dětí, který je zejména ovlivněn tvorbou konceptu syndromu CAN (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte) (Pemová & Ptáček, 2012). Myšlenka vnímání dětství jako období, které přináší specifické charakteristiky a obtíže je z historického pohledu poměrně novou. Zejména pochopení odlišnosti dětství a dospělosti odstartovalo diskuzi o specifických potřebách dětí, jakož i o jejich nenaplnění, a tudíž i o týrání, zneužívání a zanedbávání (Mikšíková & Uhrová, 2001 in Pemová & Ptáček, 2012). Na konci 18. století se začala prosazovat myšlenka „dětství jako období nevinnosti“, které vyžaduje i zvláštní ochranu. Poté se teprve v 60. letech 20. století začal systematicky analyzovat fenomén špatného zacházení s dětmi (Fontana a kol., 1963 in Pemová & Ptáček, 2012), na což reagovaly jednotlivé státy modifikací svých systémů sociálního zabezpečení a ochrany dětí ve prospěch včasné identifikace ohrožených dětí a tvorby účinných intervenčních postupů (Nelson, 1986 in Pemová & Ptáček, 2012).

A nakonec můžeme sledovat historii ochrany dětí z hlediska vývoje kulturně hodnotových postojů společnosti k ochraně dětí. Ke změně hodnot a postojů dochází často v důsledku medializace konkrétních případů ohrožených dětí s tragickými následky. Takové příběhy vyvolávají ve společnosti pobouření a vedou ke transformaci nejen právních norem, ale také dosavadních výchovných metod a standardů péče (Pemová & Ptáček, 2012). Na základě takových případů došlo například k zavedení ohlašovací povinnosti či povinnosti registrace, výběru a dohledu nad pěstounskou péčí (Murray & Gesiriech, 2004 in Pemová & Ptáček, 2012).

2.3. Právní rámec činnosti OSPOD

Od schválení Všeobecné deklarace lidských práv OSN v roce 1948 je rodina podle mezinárodního práva považována za přirozenou a základní složku společnosti, která má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu. A taktéž i dětem náleží speciální péče a pomoc (Arnoldová, 2001).

Z mezinárodního hlediska lze za nejvýznamnější dokument považovat Úmluvu o právech dítěte z roku 1989, která byla Českou republikou ratifikována v roce 1991. Středem zájmu Úmluvy je samotné dítě a jeho ochrana, jelikož dítě potřebuje kvůli své tělesné a duševní nezralosti zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm (Arnoldová, 2001). Dále lze ve vztahu k ohroženým dětem zmínit také Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení a také Úmluvu o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti (Špeciánová, 2007).

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod upravuje základní lidská práva, která se vztahují také k ochraně dětí. Jako příklad lze zmínit právo na život, právo nebýt podroben mučení ani krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu, právo nebýt podroben nuceným pracím nebo službám, právo na zachování lidské důstojnosti či právo na ochranu jména. Dále Listina základních práv a svobod upravuje hospodářská, sociální a kulturní práva, z nichž je nejdůležitější čl. 32, který ustanovuje, že péče o děti a jejich výchovu je právem rodičů pouze za podmínky, že jejich rodičovská práva nejsou nijak omezena (Špeciánová, 2007).

V České republice je sociálněprávní ochrana dětí ukotvena Zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který ji vymezuje jako „ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině“. Současná sociálně-právní ochrana dětí je centrálně garantována státem prostřednictvím státní správy, ale přímo realizovaná konkrétními sociálními pracovníky na lokální úrovni (Pemová & Ptáček, 2012).

2.4. Charakteristika OSPOD

Orgán sociálně-právní ochrany dětí je státním orgánem, který má za úkol chránit zájmy nezletilých dětí (Matoušek & Pazlarová, 2016). Zákon o sociálně-právní ochraně dětí vymezuje okruh dětí, na které se zejména zaměřuje, jelikož je u těchto dětí důvodný předpoklad, že ochranu budou potřebovat nejvíce (Špeciánová, 2007). Jde například o děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále na děti v náhradní rodinné péči, na děti vedoucí zahálčivý nebo nemravný život; děti, které opakovaně utíkají od rodičů, na děti-oběti trestných činů, na děti ohrožené násilím mezi rodiči, na děti-azylanty či na děti s rizikovým chováním (§ 6 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí).

Poskytování sociálně-právní ochrany dětí (SPOD) je založeno na několika základních principech. Předním hlediskem poskytování SPOD je nejlepší zájem, prospěch a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů na rodičovskou výchovu a péči. Tato ochrana je poskytována bezplatně všem dětem mladším 18 let bez jakéhokoli rozlišení či diskriminace. Stát je povinen chránit děti před fyzickým i psychickým násilím a zajistit jejich zdravý vývoj z hlediska fyzického, psychického a mravního. Orgány sociálně-právní ochrany mají za úkol předcházet problémům v rodinách a chránit děti před sociálně patologickými jevy. Děti, které jsou zbaveny rodinného prostředí, mají právo na speciální ochranu a pomoc ze strany státu v podobě náhradní výchovy (MPSV, n.d.).

Sociálně-právní ochranu zajišťují specializované orgány, mezi které patří obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, krajské úřady (v Praze Magistrát hl. města Prahy), Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a také Úřad práce České republiky (§ 4 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí). V obcích s rozšířenou působností jsou oddělení OSPOD obvykle součástí odboru sociálních věcí a zdravotnictví jako samostatné útvary. V rámci OSPOD se pracovníci člení na pracovníky péče o děti (přičemž někde jsou mezi nimi i odborníci na náhradní rodinnou péči) a na pracovníky sociální prevence, tzv. kurátory. Někdy se také vyskytují kurátoři jako samostatná profese mimo OSPOD. Ve větších městech bývají pracovníci OSPOD rozděleni do tří až čtyř specializací: terénní sociální pracovníci, pracovníci pro náhradní rodinnou péči,

pracovníci zabývající se problémy nevhodného zacházení rodičů s dětmi (syndrom CAN¹) včetně domácího násilí a kurátoři pro mládež (Matoušek & Pazlarová, 2016).

2.5. Činnosti OSPOD

Orgán sociálně-právní ochrany dětí působí v několika různorodých oblastech. Mezi oblasti jeho zájmu patří preventivní a poradenská činnost, výchovná opatření, kuratela pro děti a mládež, opatření na ochranu dětí, náhradní rodinná péče, dohledová činnost, případová práce (pomoc a sanace), ukládání povinností a opatrovnictví. Rozsah kompetencí jednotlivých orgánů je však určen tím, zda se jedná o obce s rozšířenou nebo přenesenou působností, či samotné kraje (Pemová & Ptáček, 2022).

2.5.1. Preventivní a poradenská činnost

Preventivní a poradenská činnost obecního úřadu OSPOD zahrnuje vyhledávání ohrožených dětí dle § 6, působení na rodiče k plnění rodičovských povinností, projednávání nedostatků ve výchově s rodiči i samotným dítětem. Dále pracovníci monitorují, zda je dětem zamezován přístup do prostředí, které by mohlo ohrozit jejich vývoj a výchovu (např. podniky s hracími automaty), poskytují či zprostředkovávají rodičům poradenství při uplatňování nároků dítěte na dávky státní sociální podpory a dávky sociální péče a informují obecní úřad s rozšířenou působností o situacích, které naznačují, že se jedná o děti uvedené v § 6 (§ 10 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí).

Obecní úřad obce s rozšířenou působností v rámci preventivní a poradenské činnosti sleduje nepříznivé vlivy působící na děti, zjišťuje jejich příčiny a přijímá potřebná opatření ke snížení nepříznivých vlivů. Pravidelně posuzuje situaci dítěte a jeho rodiny, zvláště z hlediska posouzení, zda je o dítě uvedené v § 6 a následně určuje druh a rozsah opatření k ochraně dítěte, které zpracovává do individuálního plánu ochrany dítěte. Pořádá případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, které se konají za účasti dalších zainteresovaných osob (§ 10 odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí). Obecní úřady s rozšířenou působností také podporují rodiče při řešení

¹ Syndrom CAN (= Child Abuse and Neglect Syndrome) je syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Zahrnuje jakékoliv „nenáhodné, preventabilní, vědomé i nevědomé jednání rodiče, vychovatele či jiné osoby vůči dítěti, které je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a které poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, případně způsobuje jeho smrt“ (Matějček a kol., 1995).

výchovných problémů, poskytují či zajišťují rodičům poradenství v oblasti výchovy a vzdělávání dítěte a při péči o dítě se zdravotním postižením. Organizují přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a dalších problémů spojených s péčí o dítě a jeho výchovu. Poskytují osobám, kteří se plánují stát osvojiteli nebo pěstouny, poradenskou pomoc a také poskytují pomoc při uplatňování nároků dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací povinnosti vůči dítěti (§ 11 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí).

Krajský úřad zajišťuje přípravu osobám, které jsou vhodné stát se osvojiteli nebo pěstouny a poskytuje jim poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo přijetím dítěte do pěstounské péče. Poskytuje také přípravu dětem žijícím v rodinách osob, které se chtějí stát osvojiteli či pěstouny a je povinen minimálně jednou ročně zajistit konzultace ohledně výkonu pěstounské péče (§ 11 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí).

2.5.2. Výchovná opatření

Obecní úřad nebo soud rozhoduje o výchovných opatřeních. V zájmu řádné výchovy dítěte můžou napomenout nezletilého, rodiče či jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte (Špeciánová, 2007). Dále mohou nařídit dítěti či rodičům využití odborného poradenství a také zakázat určité činnosti, návštěvy určitých míst či zařízení nevhodných pro dítě a jeho vývoj. Sociální pracovníci také mohou stanovit a provádět dohled nad dítětem ve spolupráci se školou či dalšími institucemi (§ 13 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí).

2.5.3. Kuratela pro děti a mládež

Péči o děti uvedené v § 6 je zabezpečována prostřednictvím sociální kurately pro děti a mládež. Její funkce spočívá v provádění opatření směřujících k odstranění, zmírnění nebo zamezení prohlubování poruch psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte. Sociální kuratela pro děti a mládež poskytuje dětem pomoc při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů, přičemž jeho cílem je umožnit dětem začlenění se do společnosti (§ 31 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí). Kurátor proto sleduje, jak a s kým dané dítě tráví volný čas. Nabízí dítěti kvalitní volnočasové aktivity, spolupracuje se školami, zabráňuje pronikání nepříznivých vlivů mezi ostatní děti a věnuje také pozornost dětem z rodin s nízkou sociální úrovní. Kurátor se také účastní trestních řízení

vedených proti mladistvým a spolupracuje s věznicemi při řešení sociálních problémů mladistvých. Kurátor má být také dle zákona v kontaktu s osobami odpovědnými za výchovu dítěte a řešit problémy v prostředí, ve kterém vznikly (Matoušek a kol., 2005). Pomáhá dětem po propuštění z ochranné nebo ústavní výchovy a po propuštění z výkonu trestu s cílem obnovit jejich sociální vztahy a začlenit je zpět do přirozeného prostředí (§ 32 odst. 4 písm. e) zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí).

2.5.4. Opatření na ochranu dětí

Obecní úřad obce s rozšířenou působností může podat návrhy soudu. Například na rozhodnutí, zda je potřeba k osvojení dítěte souhlasu rodiče; na omezení, pozastavení či zbavení rodičovské odpovědnosti nebo na nařízení, prodloužení či zrušení ústavní výchovy (§ 14 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí). Obecní úřad obce s rozšířenou působností také může podat návrh soudu svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, na zrušení pěstounské péče či na ustanovení poručníka nebo opatrovníka dítěte (Pemová & Ptáček, 2022).

2.5.5. Náhradní rodinná péče

Další klíčovou úlohou OSPODu je zprostředkování náhradní rodinné péče (NRP), přičemž hlavní roli v tomto procesu mají krajské úřady (Špeciánová, 2007). Sociální pracovníci vybírají vhodné osoby pro osvojení a pěstounskou péči, vedou evidenci osob a dětí vhodných pro NRP, uzavírají dohody o výkonu pěstounské péče a dohlížejí nad výkonem pěstounské péče (Pemová & Ptáček, 2022).

2.5.6. Dohledová činnost

OSPOD dále provádí dohledovou činnost nad výkonem ústavní a ochranné výchovy a pobytem dětí umístěných v Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP). Dohlíží na mladistvé ve vazbě nebo věznicí pro výkon trestu odnětí svobody, sleduje důvody pro setrvání ústavní či ochranné výchovy a povoluje pobyt dítěte v ústavní či ochranné výchově v domácím prostředí (Pemová & Ptáček, 2022).

2.5.7. Opatrovnictví

Orgán sociálně-právní ochrany dětí vykonává také kolizní opatrovnictví, majetkové opatrovnictví a poručenství. Opatrovnická agenda tvoří zhruba čtvrtinu výkonů orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Jednou z hlavních funkcí této agendy je zastupování nezletilých dětí v soudních řízeních prostřednictvím kolizního opatrovníka. Pokud jsou zákonní zástupci dítěte současně účastníky stejného soudního řízení, může to vést ke střetu zájmů mezi dítětem a jeho zákonnými zástupci. Proto soud může rozhodnout o ustanovení kolizního opatrovníka, který zastupuje zájmy dítěte a pomáhá předejít konfliktům v rámci soudního jednání (Pemová & Ptáček, 2022).

Občanský zákoník zajišťuje ochranu dětí prostřednictvím role poručníka, který má za úkol chránit děti, vůči kterým nemůže žádná osoba plně vykonávat rodičovskou odpovědnost. V takovém případě soud jmenuje dítěti poručníka. Poručník má kromě vyživovací povinnosti prakticky stejná práva a povinnosti jako rodič. Po dobu, než je dítěti poručník jmenován, tuto roli automaticky přebírá příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí (Pemová & Ptáček, 2022).

3. PROFESE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA OSPOD

Následující kapitola se věnuje profesi sociální pracovníka OSPOD z hlediska jeho profesních a osobnostních předpokladů.

3.1. Profesní předpoklady

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v § 110 stanovuje, že předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost. Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka je vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání v oborech zaměřených na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociálně právní činnost, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku. V České republice však může povolání sociálního pracovníka vykonávat i absolvent jiné profese s minimálně vyšším odborným nebo vysokoškolským vzděláním, což není u jiných pomáhajících profesí možné (Pemová & Ptáček, 2022).

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí vyžaduje, aby orgány sociálně-právní ochrany dětí vykonávaly svou činnost s ohledem na stanovené standardy kvality. Klíčovým prvkem této novely je požadavek na odpovídající odbornou kvalifikaci pro výkon sociálního pracovníka. Nicméně jak je patrné z tabulky č. 1, dle výkazů MPSV splňovalo v roce 2013 tuto zákonnou povinnost pouze 55,89 % sociálních pracovníků OSPOD (Pemová & Ptáček, 2022). To zdůrazňuje potřebu posílení kvalifikace pracovníků a zlepšení kontroly vstupních znalostí a dovedností, které jsou pro tuto práci nezbytné. Jak uvádějí Matoušek a Pazlarová (2016), momentálně nejsou vstupní znalosti a kompetence pracovníků OSPOD dostatečně prověřovány. Je nezbytné, aby budoucí pracovníci OSPOD získávali relevantní znalosti a dovednosti již během studia a své schopnosti si mohli ověřit prostřednictvím reflektované praxe (Matoušek & Pazlarová, 2016).

Tabulka č. 1 – Charakteristika struktury vzdělání v kontextu standardů sociálně-právní ochrany dětí v roce 2013 dle výkazů MPSV (Pemová & Ptáček, 2022)

Vzdělání v souladu se standardy kvality	Absolutní počet	%
nedostatečné (základní a středoškolské vzdělání)	466,00	22,12
nelze určit (vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání mimo obor)	463,50	22,00
dostačující (vyšší a vysokoškolské vzdělání v oboru)	1177,50	55,89

Zákon o sociálních službách také stanovuje sociálním pracovníkům povinnost celoživotního vzdělávání a ukládá zaměstnavateli povinnost zajistit sociálním pracovníkům vzdělání minimálně v rozsahu 24 hodin každý kalendářní rok. Nad tento rámec vyžadují standardy kvality OSPOD průběžné vzdělávání v rozsahu šesti pracovních dní za kalendářní rok. Sociální pracovníci OSPOD se musejí účastnit vzdělávacích kurzů akreditovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí a také pravidelných supervizí (Pemová & Ptáček, 2022).

Matoušek a Pazlarová (2017) uvádějí základní znalosti potřebné pro výkon profese sociálního pracovníka OSPOD. Zahrnují mezi ně znalost platné legislativy týkající se rodiny a ochrany dětí, znalost systému sociální správy a příslušné legislativy, organizaci státní správy a samosprávy v obcích s rozšířenou a přenesenou působností. Dále znalost systému školských a zdravotnických zařízení pro mládež, právní rámec pro nestátní neziskové organizace, právní postup v opatrovnických a trestních řízeních týkajících se dětí a mladistvých. Mezi potřebné znalosti zahrnují také metodiky týkající se činností OSPOD, modelové příklady řešení konkrétních situací a znalosti týkající se systému neziskových organizací působících v daném regionu.

Sociální pracovník OSPOD musí mít také určité dovednosti a kompetence, které se pojí s prací s ohroženými dětmi a rodinami. Mezi klíčové kompetence řadí Matoušek a Pazlarová (2017) schopnost komunikace s dětmi i jejich rodiči, hodnocení míry ohrožení dítěte a fungování rodiny vůči dítěti. Sociální pracovník má být také schopný intervenovat v rodině ohroženého dítěte a poskytovat poradenství týkající se dětí. Dále musí zastupovat dítě v právních procesech, rozpoznat situace, kdy rodič nemá dostatečné předpoklady k výchově dítěte a zajistit optimální náhradní péči, pokud stávající péče dítě ohrožuje.

3.2. Osobnostní předpoklady

Osobnost sociálního pracovníka je podle Oláha, Schavela a Ondrušové (2008) prvotní, bazální a nejdůležitější vklad pro samotnou profesi. Zárukou kvalitního poskytování sociálních služeb je přístup a osobnostní předpoklady jednotlivých sociálních pracovníků, čímž se jejich charakter a životní filozofie stávají v oboru zásadními (Kopřiva, 1997). To dokazuje i výzkum Gur a kol. (2020), kteří zjistili, že klienti ve zdravotnictví vnímají zaměstnance s osobnostními rysy svědomitosti a přívětivosti jako spolehlivější a empatictější, a proto budou hodnotit kvalitu služeb výše. Pemová & Ptáček (2012) zdůrazňují, že sociální pracovníci musí být schopni jednat s klienty na dvou rovinách, a to jak v rovině profesionální role odvozené od jejich odbornosti a autority, tak v rovině čistě lidské.

Určité vlastnosti a dovednosti jsou považovány za nezbytné pro pracovníky v pomáhajících profesích. Podle Matouška a kol. (2003) k nim patří fyzická a psychická odolnost, inteligence, touha stále obohacovat své znalosti a také socioemoční dovednosti na vysoké úrovni. Mezi důležité předpoklady patří i přitažlivost, která přesahuje fyzický vzhled a zahrnuje názorovou spřízněnost, myšlenkovou slučitelnost a případně i citový příklon k pracovníkovi (ve smyslu schopnost vyvolat náklonnost klienta). Dále autor zmiňuje důvěryhodnost vytvářenou pracovníkovým smyslem pro čestnost, vřelost a otevřenost. K důvěryhodnosti pracovníka přispívá diskrétnost, spolehlivost, využívání moci a porozumění. Dále jsou v práci sociálního pracovníka nezbytné komunikační dovednosti, které jsou základním prostředkem pro navázání vztahu s klienty. G. Egan (1990) řadí mezi čtyři základní komunikační dovednosti fyzickou přítomnost, zúčastněné naslouchání, empatii a analýzu klientových prožitků. Fyzická přítomnost pomáhá klientovi tím, že se s ním pracovník setkává, fyzicky i psychologicky. Zúčastněné naslouchání spočívá ve schopnosti přijímat a rozumět verbálním i neverbálním signálům, které klient vysílá. Empatie představuje schopnost vcítit se do pocitů a jednání klienta, což umožňuje reagovat na jeho chování s pochopením. A analýza klientových prožitků spočívá ve schopnosti nalézt, vyjádřit a popsat klientovy zážitky, chování a pocity, což umožňuje během zvládání klientových problémů pracovat konstruktivně.

Základními charakteristiky sociálních pracovníků se věnuje i Janebová (2014). Řadí mezi ně zralost zahrnující schopnost osobního a profesního růstu, posouvání se vpřed a činění dobrých rozhodnutí, která slouží k naplnění potřeb klienta, a nikoliv pracovníka

samotného. Pomáhající pracovníci by měli být schopni oddělit se od svých osobních problémů, aby mohli poskytovat služby efektivním způsobem. Zralá osobnost si uvědomuje důležitost péče o vlastní osobu, aby mohla efektivně fungovat v profesionálním kontextu. Dále by měli být sociální pracovníci autentičtí, což znamená, že by měli působit věrohodně. Toho lze dosáhnout tím, že budou transparentní vůči klientovi a současně budou kultivovat svou přirozenou povahu. Transparentnost odkazuje na jednání v souladu s tím, co si myslíme a jak konáme. Budování přirozené osobnosti znamená schopnost efektivně využívat své silné stránky a pracovat reflektovaně na zlepšení slabších stránek (Janebová, 2014). Stejně jako Matoušek a kol. (2003) zmiňuje i Janebová (2014) schopnost ovládat zásady verbální i neverbální komunikace a schopnost reflexivní práce s emocemi. Dále mezi základní charakteristiky sociálního pracovníka řadí schopnost pochopení pro druhé, jejich akceptaci a schopnost připojení ke druhým. Akceptace by však neměla být bezmezná, pomáhající by měli být schopni akceptovat klienta jako člověka a osobnost, ale nemusí nutně schvalovat jejich jednání. Stejně problematické může být i nadměrné pochopení pro klienta. K některým klientům může sociální pracovník cítit blízkost, která ho motivuje k pomoci, ale zároveň s sebou nese riziko porušení hranic profesionálního vztahu. V opačném případě mohou být hranice také příliš rigidní, kdy sociální pracovník není schopen navázat s klientem žádný vztah. Nakonec uvádí Janebová (2014) také schopnost adekvátně pracovat s mocí, autoritou a odpovědností.

Osobní kompetence představují pozoruhodnou oblast, avšak zároveň jde o oblast, kterou lze nejnáročněji rozvíjet. Znamenají totiž schopnost pracovat na sobě a kladou na pracovníky neustálý nárok na zdokonalování (Pajmová & Elichová, 2015), což je v sociální práci klíčové, neboť sociální pracovníci využívají sami sebe jako svůj pracovní nástroj (Janebová, 2014). Z tohoto důvodu je důležité, aby rozvoj měkkých dovedností byl zařazen jako klíčový prvek v odborném vzdělávání a dalším profesním rozvoji (Pajmová & Elichová, 2015).

Otázkou však zůstává, zda si sociální pracovníci uvědomují důležitost rozvoje svých kompetencí a zda vůbec o jejich rozvíjení stojí. Taktéž není jasné, do jaké míry se vzdělavatelé zabývají osobnostními předpoklady studentů sociální práce a zda aktivně pracují na jejich rozvoji (Elichová, 2017) nebo nechávají odpovědnost na vzdělavatelích zaměřených na celoživotní vzdělávání a osobní odpovědnosti sociálních pracovníků (Pajmová & Elichová, 2015). Například v mnoha vzdělávacích institucích je právě z tohoto důvodu stále realizováno ústní kolo přijímacího řízení a studijní programy jsou navrženy tak, aby podporovaly kultivaci osobnosti svých studentů (Elichová, 2017).

Navzdory tomu, že na kvalitu sociální práce mají osobnostní a kvalifikační předpoklady sociálního pracovníka velký vliv, tak v České republice nejsou definovaná kvalitativní kritéria sociální práce (Elichová, 2017), ale pouze standardy kvality sociálních služeb. Požadavky na kvalitního sociálního pracovníka mohou být definovány různě, například podle druhu služby, cílové skupiny, cíle poskytovatele a také se do nich mohou promítat potřeby klientů a osobní profesní cíle sociálních pracovníků (Kašlíková & Sýkorová, 2008).

Musil a kol. (2019) zkoumali 729 sociálních pracovníků státních i nestátních organizací v České republice, včetně pracovníků Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Zjistili, že většina sociálních pracovníků je přívětivých (36 %) a svědomitých (29 %), zatímco emočně stabilní (15 %), otevření zkušenostem (14 %) a extrovertní (6 %) typy jsou méně časté.

Řada studií se zabývá vztahem osobnostních rysů a resilience². Na základě výzkumů vyplývá, že určité osobnostní rysy pomáhají překonávat významné nepříznivé osudu, řadí se mezi ně dobrá nálada, sociální zodpovědnost, přizpůsobivost a tolerance, dobré sebevědomí, sebedisciplína a také schopnost plánování, řešení problémů a kritického myšlení (de las Olas Palma García & Hombrados-Mendieta, 2017). Co se týče charakteristik velké pětky, podle studie Campbell-Sills a kol. (2006) odolnost negativně souvisí s neuroticismem a pozitivně s extravertí, otevřeností a svědomitostí, zatímco s přívětivostí nebyla zjištěna žádná významná souvislost (Campbell-Sills et al., 2006; de las Olas Palma García & Hombrados-Mendieta, 2017). Podobné výsledky přinesla i metaanalýza Oshio a kol. (2018), podle které odolnost negativně koreluje s neuroticismem a pozitivně s extravertí, otevřeností, přívětivostí a svědomitostí. Také v českém kontextu sociální práce zkoumali Musil a kol. (2019) vztah osobnostních charakteristik velké pětky a odolnosti. Jejich studie naznačuje, že sociální pracovníci s citově stabilním typem osobnosti vykazují nejvyšší potenciál pro uplatnění odolnosti (56,3 %), zatímco typy s nejmenším resilienčním potenciálem jsou svědomitý (29,2 %) a přívětivý (33,6 %). Tyto výsledky jsou v souladu s teoretickými poznatky Hřebíčkové (2011) a Matějčka (2004), podle nichž bývá stabilní typ osobnosti považován za odolný, a naopak u svědomitého a přívětivého typu výše uvedení autoři poukazují na jejich nižší resilienční potenciál. V kvalitativní fázi výzkumu Musila a kol. (2019) o této skutečnosti hovořili i samotní sociální pracovníci spadající pod svědomitý typ osobnosti. Poukazovali na to, že jejich vysoké úsilí a snaha dosáhnout vytyčených cílů

² Resilience je schopnost zvládnout konfrontaci s výrazně nepříznivými okolnostmi (Šolcová, 2009)

mnohdy vede k pocitu napětí a vyčerpání, v důsledku čehož nejsou schopni efektivně plnit pracovní úkoly. Obdobně tomu bylo u přívětivého typu osobnosti, kdy pracovníci zmiňovali úskalí spojená s touto charakteristikou, která oslabuje jejich odolnost vůči stresovým situacím.

3.3. Syndrom vyhoření

Syndromem vyhoření bývají často postiženi pomáhající pracovníci v důsledku nezvládnutého pracovního stresu. Zvláště náročné jsou specifické požadavky na pracovníka, které vyplývají z intenzivního kontaktu s klienty využívajícími sociální služby. Sociální práce vyžaduje nepřetržitý kontakt s různými skupinami lidí, jejichž potřeby jsou akcentované, psychika v nerovnováze a často mají nerealistická očekávání ohledně pomoci. Dlouhodobý kontakt s klienty proto vyžaduje od pracovníka schopnost efektivně se vyrovnávat s pracovním stresem a ze strany organizace zase zajištění podmínek minimalizujících tento stres (Matoušek a kol., 2003). K rozvoji syndromu vyhoření přispívají pracoviště, ve kterých není věnována pozornost potřebám zaměstnanců, kde chybí plány osobního rozvoje a supervize (Matoušek a kol., 2003). Příčinou bývá i přepracovanost, nekvalitní vedení na pracovišti, soupeřivá atmosféra, silná byrokratická kontrola a nedostatečné ohodnocení a ocenění práce (Gulová, 2011).

Studie Angelini (2023) se zaměřila na osobnostní rysy velké pětky a jejich vztah s pracovním vyhořením. Ze zjištění vyplývá, že vyšší úroveň neuroticismu a nižší úroveň přívětivosti, svědomitosti, extravertze a otevřenosti jsou spojeny s vyšší úrovní vyhoření. Podle výzkumu Bakker a kol. (2006) se ukázaly být neuroticismus a extravertze nejkonzistentnějšími prediktory vyhoření. Autoři také uvádí, že sklon k podceňování vlastního výkonu a tendence reagovat ve stresových situacích silnými emocemi a sebekriticky jsou spojeny s vyšší náchylností k příznakům vyhoření u jedinců s vysokým neuroticismem.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. VÝZKUMNÉ CÍLE

Pro zpracování výzkumného problému byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie. Praktická část diplomové práce si klade za cíl prozkoumat osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků na Orgánu sociálně-právní ochrany dětí na základě pětifaktorového modelu osobnosti a následně porovnat výsledky jednotlivých dimenzí dotazníku NEO-FFI s českými normami.

5. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Na základě vymezeného výzkumného problému jsou stanoveny následující výzkumné otázky:

1. Jaké jsou osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků na Orgánu sociálně-právní ochrany dětí na základě pětifaktorového modelu osobnosti?
2. Jak se liší výsledky jednotlivých dimenzí dotazníku NEO-FFI sociálních pracovníků na Orgánu sociálně-právní ochrany dětí od českých norem?

6. HYPOTÉZY

Hypotézy se týkají porovnání výsledků dimenzí NEO-FFI sociálních pracovníků OSPOD a českých norem. Na základě výzkumu Musila a kol. (2019) jsou stanoveny následovně.

H1: Sociální pracovníci OSPOD mají v průměru nižší skóre v dimenzi neuroticismu ve srovnání s českými normami.

H2: Sociální pracovníci OSPOD mají v průměru nižší skóre v dimenzi extraverze ve srovnání s českými normami.

H3: Sociální pracovníci OSPOD mají v průměru nižší skóre v dimenzi otevřenosti vůči novým zkušenostem ve srovnání s českými normami.

H4: Sociální pracovníci OSPOD mají v průměru vyšší skóre v dimenzi přívětivosti ve srovnání s českými normami.

H5: Sociální pracovníci OSPOD mají v průměru vyšší skóre v dimenzi svědomitosti ve srovnání s českými normami.

7. VÝZKUMNÝ SOUBOR

Jak znázorňuje tabulka č. 2, počet zaměstnanců OSPOD v roce 2022 činil dle Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí 2 713, z čehož 575 sociálních pracovníků vykonávalo práci kurátorů pro děti a mládež, 215 zaměstnanců vykonávalo agendu dohod o výkonu pěstounské péče, 534 vykonávalo agendu náhradní rodinné péče (NRP) a 347 zaměstnanců se specializovalo na agendu ochrany týraných a zneužívaných dětí. Ministerstvo práce a sociálních věcí evidovalo 2 711 zaměstnanců OSPOD za rok 2021 a 2 696 za rok 2020 (MPSV, 2023). Výzkum by byl tedy reprezentativní pro všechny sociální pracovníky OSPOD, pokud by dotazník vyplnilo alespoň 337 participantů (Sample Size Calculator, n.d.).

Tabulka č. 2 – Počet zaměstnanců orgánů SPOD v roce 2022 (Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí MPSV, 2023)

POČET ZAMĚSTNANCŮ ORGÁNŮ SPOD V ROCE 2022

Územní jednotka	Počet zaměstnanců OSPOD celkem	z toho			
		kurátoři pro děti a mládež	zaměstnanci vykonávající agendu dohod o výkonu pěstounské péče	ostatní zaměstnanci vykonávající agendu NRP	zaměstnanci specializující se na agendu ochrany týraných a zneužívaných dětí
Hlavní město Praha	268	46	28	36	24
Středočeský kraj	311	61	29	63	10
Jihočeský kraj	160	34	18	31	44
Plzeňský kraj	144	28	4	32	8
Karlovarský kraj	76	19	0	17	14
Ústecký kraj	257	57	23	51	22
Liberecký kraj	98	24	2	26	11
Královéhradecký kraj	141	36	8	27	53
Pardubický kraj	129	24	16	34	16
Kraj Vysočina	117	29	20	20	12
Jihomoravský kraj	321	83	21	54	48
Olomoucký kraj	170	35	16	30	7
Zlínský kraj	143	22	19	29	30
Moravskoslezský kraj	378	77	11	84	48
Celkem ČR	2 713	575	215	534	347

Pramen: MPSV

8. TECHNIKY SBĚRU DAT

Sběr dat probíhal v období od 26. února do 25. března 2024. Cílem bylo oslovit všechny Orgány sociálně-právní ochrany dětí obcí s rozšířenou působností. Emailem byli kontaktováni vedoucí oddělení OSPOD s prosbou o rozeslání dotazníku svým podřízeným kolegům. Kontakty byly zjištěny z webových stránek jednotlivých obecních úřadů. Dotazník byl také distribuován prostřednictvím platformy Facebook ve skupinách „*Sociální pracovníci*“ a „*Pracujeme v sociálních službách*“.

Výběr výzkumného vzorku probíhal na základě rozeslání standardizovaného dotazníku NEO-FFI-3 v elektronické formě. Dotazník byl administrovaný skrze zřízenou doménu *dp-haubnerova.cz*. Standardizovaný dotazník byl doplněn o krátký sociodemografický dotazník, který zjišťoval dalších šest proměnných, a to pohlaví, věk, délku praxe, nejvyšší dosažené vzdělání, OSPOD, na kterém daný respondent působí a oblast agendy, kterou vykonává.

Za účelem zajištění co největší návratnosti dotazníku byli respondenti odměněni formou individuálních výsledků, které jim byly prezentovány bezprostředně po vyplnění dotazníku. Tyto výsledky obsahovaly stručný popis jejich osobnosti na základě pětifaktorového modelu a jejich percentilové umístění. Vyhodnocení bylo vytvořeno na základě manuálu k dotazníku NEO-FFI. Součástí bylo také upozornění, že dotazník nezjišťuje inteligenci nebo schopnosti a není určen ke zjišťování psychických poruch. Poskytuje pouze informace o tom, jak respondent obvykle přemýšlí, prožívá a působí na druhé.

Sběr dat probíhal v několika fázích, 26. února byl dotazník rozeslán za všechny Orgány sociálně-právní ochrany dětí rozdělených podle krajů. 28. února byl dotazník umístěn do facebookové skupiny „*Sociální pracovníci*“ a 4. března do facebookové skupiny „*Pracujeme v sociálních službách*“. Následně byl 20. března dotazník opakovaně rozeslán do krajů s nejnižším počtem odpovědí, konkrétně do kraje Karlovarského, Libereckého a Zlínského.

8.1. Výhody a nevýhody

Využití dotazníku v online podobě s sebou nese několik výhod. Jednak jde o efektivní způsob distribuce, který je rychlý a finančně nenákladný. Data lze získat od většího počtu respondentů a získaná data lze kvantifikovat a statisticky vyhodnocovat. Výhodou je také to, že řada platforem nabízí možnost automatického zpracování odpovědí do tabulek či grafů.

To ulehčuje práci tazateli a umožňuje rychlejší analýzu výsledků, což je výrazný krok vpřed oproti manuálnímu převodu stovek papírových dotazníků do elektronické podoby. V porovnání s rozhovorem mohou být data také objektivnější a respondenti mohou být ochotnější upřímně odpovídat, protože dotazník zaručuje větší míru anonymity (Hricová a kol., 2023).

Je však nutné zmínit i nevýhody, které použití online dotazníku přináší. Mezi ně patří například omezení okruhu respondentů, mezi které se dotazník dostane. Navíc si u online dotazníků nemůžeme být zcela jisti, zda jsou odpovědi věrohodné, co se týče například pohlaví, věku a možného vyplnění více dotazníků jedním respondentem. Tento problém se při osobní distribuci dotazníků eliminuje či může být riziko alespoň nižší. Další nevýhodou je nízká návratnost, často dochází k tomu, že tazatel musí respondenty opakovaně kontaktovat s žádostí o vyplnění dotazníku. Dále je důležité si uvědomit, že internetový prostor je v současné době přesycen sběrem dat, názorů a postojů, což může vést k ignorování dotazníků, které přijdou prostřednictvím e-mailu (Hricová a kol., 2023).

8.2. Dotazník NEO-FFI-3

Pro zjištění osobnostních charakteristik byl využit NEO pětifaktorový osobnostní inventář, jehož originální verzi NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) sestavili Paul Costa a Robert McCrae (1989,1992). Dotazník byl standardizován na českou populaci v roce 2001 Hřebíčkovou a Urbánkem. Dotazník je postaven na pětifaktorovém modelu osobnosti, který vychází z faktorové analýzy přídavných jmen používaných k popisu osobnosti. Metoda zjišťuje míru individuálních odlišností a poskytuje údaje o pěti obecných dimenzích osobnosti: neuroticismu, extraverci, otevřenosti vůči zkušenostem, přívětivosti a svědomitosti (tzv. Velká pětka) (Hogrefe, 2023).

Časová náročnost dotazníku se pohybuje v rozmezí 10 až 15 minut. Respondent hodnotí jednotlivé výroky týkající se jeho osobnosti prostřednictvím škály od 1 do 5, kde hodnota 1 znamená, že výrok vůbec neodpovídá, zatímco hodnota 5 značí, že výrok zcela odpovídá jeho osobnosti. Dotazník obsahuje celkem 60 položek, 12 pro každou škálu. Celkový skóre pro každý faktor osobnosti je získán součtem bodů při hodnocení jednotlivých tvrzení, s přihlédnutím k reverzním škálám u určitých výroků. Maximální hrubý skóre činí v každé dimenzi 48 bodů (Hřebíčková & Urbánek, 2001).

Obrázek č. 1 zobrazuje pokyny k vyplňování dotazníku vytvořené na základě manuálu k NEO pětifaktorovému osobnostnímu inventáři od Hřebíčkové a Urbánka (2001). Pro lepší představu obsahují pokyny také fiktivní položku včetně jejího zobrazení a vysvětlení jednotlivých hodnot u odpovědí.

Obrázek č. 1 – Pokyny k vyplňování online dotazníku NEO-FFI

Pokyny k vyplňování dotazníku

Jde o [lokalizovanou verzi dotazníku](#), na jehož vyplnění prosím počítejte s **10-15 minutami**. Výsledek se Vám zobrazí na poslední straně po zodpovězení všech otázek, spolu s širším popisem všech 5 vlastností.

Dotazník obsahuje 60 výpovědí, kterými byste mohli popsat sami sebe. Prečtěte si pozorně každou výpověď a posuďte, do jaké míry Vás vystihuje.

Jednotlivé výpovědi nelze posuzovat ani jako správné ani jako nesprávné, a proto není možné dosáhnout dobrých nebo špatných výsledků.

Dotazník nezjišťuje inteligenci nebo schopnosti a není ani určen ke zjišťování psychických poruch. Poskytuje informace o tom, jak obvykle přemýšlíte, prožíváte a působíte na druhé.

Svoji odpověď vyberete zvolením vhodného tlačítka. Pokud se rozhodnete změnit svou volbu, vyberte jiné tlačítko. Mezi stránkami lze volně přecházet tam a zpět.

Příklad otázky a jejího zobrazení, včetně vysvětlení voleb:

5. Mám rád/a pistáciovou zmrzlinu.

vůbec nevystihuje	spíše nevystihuje	neutrální	spíše vystihuje	úplně vystihuje
výpověď Vás vůbec nevystihuje	výpověď Vás spíše nevystihuje	ani výstižná ani nevístižná výpověď	výpověď Vás spíše vystihuje	výpověď Vás úplně vystihuje

8.2.1. Neuroticismus

Dimenze neuroticismu reflektuje individuální rozdíly v emocionální stabilitě a labilitě. Hřebíčková (2011) zdůrazňuje, že neuroticismus nelze chápat jako psychiatrickou diagnózu. Stejně jako ostatní dimenze dotazníku zahrnuje osobnostní charakteristiky, kterými se lidé mezi sebou liší. Tato dimenze zjišťuje, jak daný jedinec prožívá negativní emoce, jako je strach, sklíčenost či rozpaky (Hřebíčková, 2011).

Emocionální nestabilita je chápána jako obtížné vyrovnávání se s problémy každodenního života. Osoby dosahující vysokého skóru se popisují jako psychicky nestabilní a jejich psychická vyrovnanost je lehce narušitelná. Uvádějí častější a intenzivnější prožívání negativních emocí a obtíže při jejich překonávání. Tito jedince jsou častěji plni obav, snadno je lze přivést do rozpaků, cítí se zahanbeni, nejistí, nervózní a úzkostní. Jejich představy neodpovídají realitě, a mají proto omezenou možnost kontroly nad sebou samými a zvládnutím stresové situace. Naopak jedinci skórující nízko v dimenzi neuroticismu jsou popisováni jako emocionálně stabilní, klidní, vyrovnaní a bezstarostní. Ani stresující situace je nevyvedou snadno z míry, ale nevýhodou je, že je druzí mohou někdy považovat za lhotejné (Hřebíčková, 2011).

8.2.2. Extraverze

Extraverti jsou společenší, sebejistí, aktivní, hovorní, energičtí, veselí a optimističtí. Tito jedinci mají rádi společnost druhých lidí, jsou rádi součástí skupin a různých společenských shromáždění, mají rádi vzrušení a udržují si veselou mysl. Naopak jedinci dosahující nízkého skóru v této dimenzi jsou spíše zdrženliví, nezávislí, samostatní a vyrovnaní. Ačkoliv se introverti nevyznačují životní čílostí jako extraverti, nelze je pokládat za nešťastné či pesimistické. Charakterizovat typického introverta je obtížnější, tento pól je potřeba vnímat spíše jako nepřítomnost extraverze, než jako její opak. Introvertní jedinci nemusejí nutně trpět sociální fobií, jejich zdrženlivost je způsobena spíše preferencí samoty (Hřebíčková, 2011).

8.2.3. Otevřenost vůči zkušenostem

Otevřenost vůči zkušenosti značí živá představitost, citlivost na estetické podněty, vnímavost k vnitřním pocitům, upřednostňování rozmanitosti, zvědavost a nezávislý úsudek. Tato škála vyjadřuje míru zaujetí pro nové zkušenosti, prožitky a dojmy (Hřebíčková, 2011).

Jedinci s vysokým skórem jsou charakterizováni jako vědyčtí, intelektuální, obdařeni fantazií, ochotni experimentovat a zajímají se o umění a abstraktní témata. Dávají přednost změně, berou v úvahu nové myšlenky, způsoby jednání i nekonvenční hodnoty. Nebojí se kriticky přeformulovat platné normy a převzít nové sociální, etické a politické hodnoty. Mají často bohatou fantazii a jsou vnímavější k prožitkům pozitivních i negativních emocí. Naopak jedinci s nízkým skóre mají tendenci chovat se konvenčně, zastávat konzervativní postoje a přejímat názory autorit. Upřednostňují známé a osvědčené způsoby před novými a neznámými. Častěji mají ohraničené zájmy, kterým se nevěnují s takovou intenzitou jako jedinci s vysokým skóre. Emoční reakce jsou u těchto jedinců méně intenzivní a prožívání může být utlumeno (Hřebíčková, 2011).

8.2.4. Přívětivost

Přívětivost charakterizuje interpersonální chování, podobně jako u extraverze. Pro jedince s vysokým skóre na této škále je charakteristický altruismus. Tito lidé mají pro druhé pochopení a porozumění, projevují jim přízeň a laskavost. Jsou ochotní druhým pomáhat a jsou přesvědčeni, že ostatní budou pomáhat jim. Důvěřují druhým a dávají přednost spolupráci. Naopak jedinci s nízkým skóre jsou často popisováni jako egocentričtí, znevažují

záměry ostatních a spíše s nimi soupeří než spolupracují. Mají tendenci chovat se hrubě a neomaleně (Hřebíčková, 2011).

8.2.5. Svědomitost

Podstatou dimenze svědomitosti jsou individuální odlišnosti v sebekontrolě, která se vztahuje k aktivnímu procesu plánování, organizování a realizaci úkolů. Jedinci dosahující vysokého skóru jsou cílevědomí, ctizádstiví, pilní, vytrvalí, systematictí, přesní a pořádní. Mají pevnou vůli, vysokou disciplinovanost a spolehlivost. Tyto charakteristiky mají pozitivní vztah ke studijním a pracovním výkonům, pokud však překročí únosnou míru, projevují se jako přehnaná pořádkumilovnost, pedantičnost nebo workoholismus. Naopak jedince s nízkým skórem lze popsat jako nedbalé, lhostejné a nestálé s malým zaujetím pro naplňování cílů (Hřebíčková, 2011).

8.2.6. Normy dotazníku NEO-FFI-3

NEO pětifaktorový osobnostní inventář byl standardizován pro českou populaci v roce 2001 Hřebíčkovou a Urbánkem. V tabulce č. 3 jsou prezentovány české normy dotazníku NEO-FFI-3 pro věkovou kategorii 22 – 75 let. Tabulka zahrnuje průměrné hrubé skóre jednotlivých osobnostních dimenzí u mužů, žen a také pro celý soubor osob v dané věkové kategorii.

Tabulka č. 3 – České normy dotazníku NEO-FFI-3 pro věkovou kategorii 22 – 75 let

		22 - 75 let
Muži	Neuroticismus	19,68
	Extraverze	32,2
	Otevřenost vůči zkušenostem	28,44
	Přívětivost	31,8
	Svědomitost	30,68
Ženy	Neuroticismus	20,76
	Extraverze	31,29
	Otevřenost vůči zkušenostem	27,46
	Přívětivost	33,82
	Svědomitost	33,04
Celý soubor	Neuroticismus	20,53
	Extraverze	31,48
	Otevřenost vůči zkušenostem	27,67
	Přívětivost	33,39
	Svědomitost	32,54

9. ANALYTICKÉ POSTUPY

Výzkumná data získaná prostřednictvím dotazníkového šetření byla chráněna pomocí služby reCAPTCHA od společnosti Google, která byla integrována na zřízenou doménu *dp-haubnerova.cz*. Tato služba byla využita k ochraně webové stránky před spammem a zneužitím.

Data byla sbírána a ukládána do speciálně vyhrazené databáze přímo z webové domény. Po sběru dat byla provedena konverze dat z databáze do souboru Microsoft Excel a následně bylo provedeno základní zpracování a úprava dat. V této fázi byli z dat vyloučeni respondenti, kteří nedokončili dotazník, což se týkalo celkem 54 respondentů. Poté byla data importována do statistického programu Jamovi, v němž byla provedena základní deskriptivní statistika a vytvořeny četnostní tabulky pro lepší přehled dat. Pro tvorbu četnostních grafů byl využit program Microsoft Excel, jehož funkce umožňují efektivní úpravu a vizualizaci dat.

Všechny statistické analýzy byly provedeny pomocí softwaru SPSS.19 a ke zjištění statistické významnosti byl využit Studentův jednovýběrový t-test (One Sample t-test) s hladinou významnosti stanovenou na 95 %. Jednovýběrový t-test se využívá k porovnání středních hodnot základního vzorku s průměrem výběrového souboru (Hricová a kol., 2023). V našem případě se jedná o porovnání naměřených hodnot ve standardizovaném testu NEO-FFI-3 s normami pro českou populaci ve věkové skupině 22-75 let, které odpovídají i respondenti ve výzkumném vzorku. Hodnoty využitě pro jednovýběrové t-testy jsou zvýrazněny v tabulce č. 3 – *české normy dotazníku NEO-FFI-3 pro věkovou kategorii 22 – 75 let*.

10. ETIKA VÝZKUMU

Úvodní strana dotazníku obsahovala informovaný souhlas se stručnými informacemi o cílech diplomové práce a o povaze a délce dotazníku. Participanti byli také před samotným započítáním obeznámeni s etickými aspekty a následně se mohli rozhodnout pro svou účast na výzkumu. Úvodní stranu dotazníku lze vidět na obrázku č. 2.

Získaná data jsou zcela anonymní a uchovávána pouze dočasně pod číselným kódem v souladu s ustanovením čl. 13 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, obecného nařízení O ochraně osobních údajů („GDPR“). Informace získané prostřednictvím dotazníku byla použita výhradně pro účely zpracování této diplomové práce. Participantům z účasti na dotazníku nehrozilo žádné riziko a svou účast mohli kdykoliv ukončit i bez udání důvodu.

Obrázek č. 2 – Úvodní strana online dotazníku

Osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků OSPOD

Vážená paní, vážený pane,

jmenuji se Jana Haubnerová a jsem studentkou sociální práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií. Obracím se na Vás s prosbou o účast ve výzkumu, na základě kterého budu zpracovávat svou diplomovou práci s názvem Osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků na Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).

Diplomová práce chce porozumět různorodým vlastnostem, které ovlivňují poskytování sociálně-právní ochrany dětí. Cílem práce je prozkoumat osobnostní rysy sociálních pracovníků na OSPODu, konkrétně svědomitost, přívětivost, extravertizaci, neuroticismus a otevřenost ke zkušenostem. Získané výsledky budou následně porovnány s průměrnými hodnotami v české společnosti.

Vaše účast spočívá ve **vyplnění dotazníku**, který Vám zabere cca **10-15 minut** a na jehož konci **obdržíte popis své osobnosti**. Dotazník je **anonymní**, a proto Vaše osobní údaje nebudou nikde zveřejněny. Uchovávána budou pouze dočasně pod číselným kódem a v souladu s obecným nařízením O ochraně osobních údajů („GDPR“). Informace, které získáme prostřednictvím dotazníku, budou použity výhradně pro účely zpracování této diplomové práce.

Vaše zapojení do tohoto výzkumu představuje významný přínos k rozšíření znalostí v daném oboru a může **přispět k destigmatizaci sociálních pracovníků OSPOD**. Z účasti na výzkumu Vám nehrozí žádné riziko a svou účast můžete ukončit kdykoliv i bez udání důvodu. Pokud máte ke studii jakékoli dotazy, neváhejte se na mě obrátit na emailové adrese janahaubner@gmail.com.

Předem Vám děkuji za Váš čas.

S pozdravem

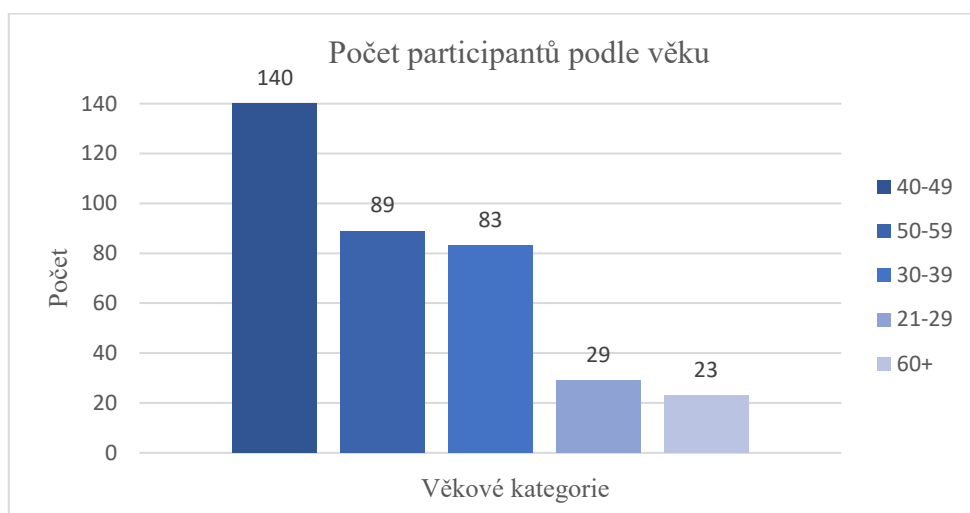
Bc. Jana Haubnerová
Autor práce

doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.
Vedoucí práce

11. VÝSLEDKY

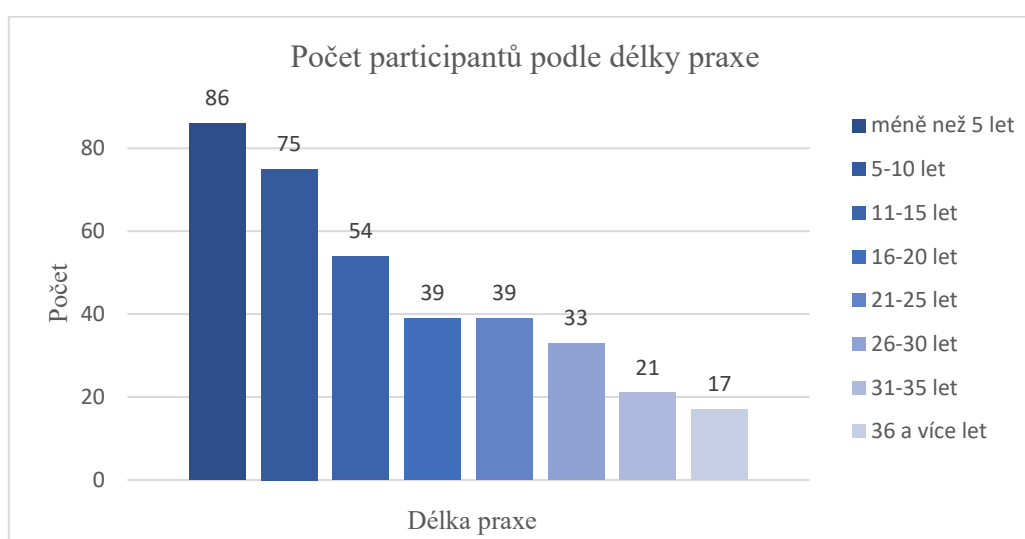
11.1. Sociodemografický popis výzkumného vzorku

Po vyřazení 54 nedokončených dotazníků obsahuje soubor celkem 364 účastníků, z toho 336 žen (92,3 %) a 28 mužů (7,7 %). Jak můžeme vidět z grafu č. 1, nejvíce účastníků se pohybovalo ve věkovém rozmezí 40 až 49 let, dále v rozmezí 50 až 59 let a 30 až 39 let. Nejméně účastníkům bylo ve věku od 20 do 29 let a také nad 60 let.

Graf č. 1 – Počet účastníků podle věkových kategorií

Graf č. 2 znázorňuje rozložení účastníků podle délky praxe. Data naznačují klesající tendenci v závislosti na délce praxe. Nejvíce účastníků uvádí praxi kratší než 5 let či praxi v rozmezí 5 až 10 let.

Graf č. 2 – Počet účastníků podle délky praxe

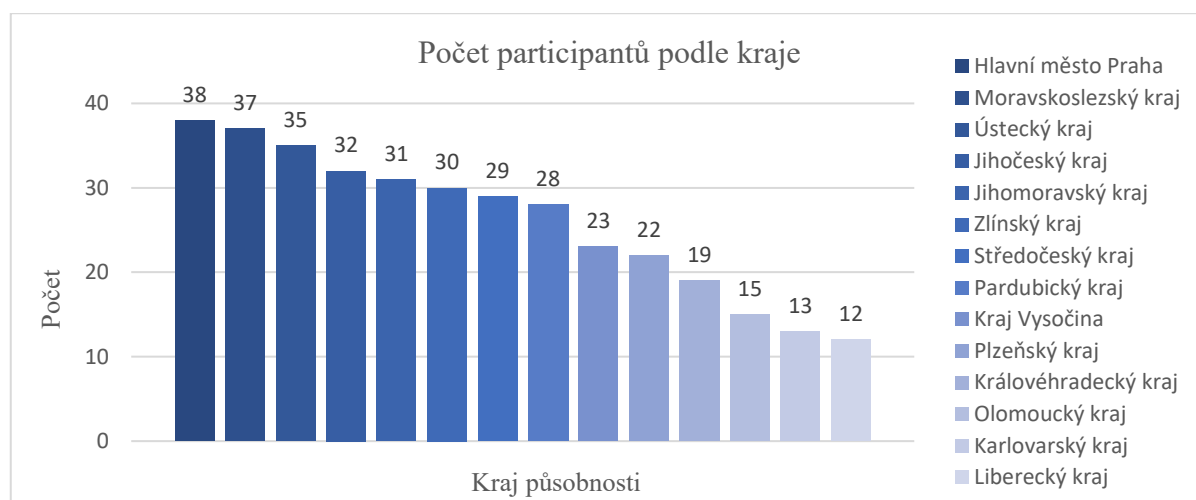
V tabulce č. 4 a č. 5 odkazuje sloupec „Counts“ na absolutní četnost participantů v každé kategorii nejvyššího dosaženého vzdělání. Ve sloupci „% of Total“ můžeme vidět procentuální zastoupení každé kategorie vzhledem k celkovému počtu respondentů (relativní četnost) a sloupec „Cumulative %“ vyjadřuje kumulativní procento respondentů, tedy součet všech předchozích relativních četností.

Tabulka č. 4 poskytuje údaje o vzdělanostní struktuře výzkumného vzorku. V souboru převažují absolventi vyššího odborného či vysokoškolského vzdělání, kteří tvoří přes 97 % participantů. Pouze 10 respondentů (což představuje 2,8 % z celkového počtu) uvedlo středoškolského vzdělání jako nejvyšší dosažené.

Tabulka č. 4 – Počet participantů podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Frequencies of Vzdělání			
Vzdělání	Counts	% of Total	Cumulative %
Středoškolské s výučním listem	1	0.3 %	0.3 %
Středoškolské s maturitou	9	2.5 %	2.7 %
Vyšší odborné	53	14.6 %	17.3 %
Vysokoškolské - bakalářský titul	131	36.0 %	53.3 %
Vysokoškolské - magisterský titul	164	45.1 %	98.4 %
Vysokoškolské - doktorský titul nebo vyšší	6	1.6 %	100.0 %

Graf č. 3 znázorňuje počet participantů z hlediska kraje jejich působnosti. Výzkumný vzorek zahrnuje participanty napříč celou Českou republikou. Nejvíce respondentů pochází z hlavního města Prahy a dále z Moravskoslezského a Ústeckého kraje, zatímco nejméně respondentů je z kraje Karlovarského a Libereckého, což může být způsobeno nižším počtem obcí s rozšířenou působností v porovnání se zbylými kraji.

Graf č. 3 – Počet participantů podle jednotlivých krajů

V následující tabulce č. 5 můžeme pozorovat rozložení jednotlivých participantů z hlediska agendy, kterou vykonávají. Nejvíce participantů provádí terénní sociální práci (celkem 47 %), dále náhradní rodinnou péči (celkem 21,2 %) a nakonec stejné množství participantů vykonává kurátorství pro děti a mládež (15,9 %) či pracuje na pozici vedoucího oddělení (15,9 %).

Tabulka č. 5 – Počet participantů podle agendy

Frequencies of Agenda			
Agenda	Counts	% of Total	Cumulative %
Kurátorství pro děti a mládež	58	15.9 %	15.9 %
Náhradní rodinná péče	77	21.2 %	37.1 %
Terénní sociální práce	171	47.0 %	84.1 %
Vedoucí oddělení	58	15.9 %	100.0 %

11.2. Výsledky dotazníku NEO-FFI-3

Respondenti hodnotili jednotlivé výroky prostřednictvím škály od 1 do 5. Celkový skóre pro každý faktor osobnosti byl získán součtem bodů při hodnocení jednotlivých tvrzení s přihlédnutím k reverzním položkám. Maximální hrubý skóre činí v každé dimenzi 48 bodů (Hřebíčková & Urbánek, 2001). V tabulce č. 6 jsou znázorněny výsledky dotazníku NEO-FFI, které zobrazují průměrné hrubé skóre pro každou dimenzi (*Mean*), směrodatnou chybu průměru (*Std. error mean*), směrodatnou odchylku (*Standard deviation*), minimum a maximum dané proměnné. Výsledky ukázaly u našich respondentů průměrné skóre neuroticismu 19,4, extraverte 29,2, otevřenosti vůči zkušenostem 26,6, přívětivosti 33,5 a svědomitosti 33,7.

Tabulka č. 6 – Deskriptivní statistika výsledků dotazníku NEO-FFI-3

Descriptives					
	HS N	HS E	HS O	HS P	HS S
N	364	364	364	364	364
Mean	19.4	29.2	26.6	33.5	33.7
Std. error mean	0.343	0.366	0.293	0.257	0.326
Standard deviation	6.55	6.98	5.59	4.90	6.22
Minimum	4	11	13	18	15
Maximum	37	47	42	45	48

11.3. Výsledky vzhledem k normám

Následující část představuje analýzu výsledků dotazníku NEO-FFI-3 ve srovnání s českou populační normou. První tabulka vždy prezentuje deskriptivní statistiku dané proměnné. V tabulce je uvedena průměrná hodnota (*Mean*) získaná z našeho výzkumného vzorku, směrodatná odchylka (*Std. Deviation*) a směrodatná chyba průměru (*Std. Error Mean*). Druhá tabulka obsahuje informace o vlastní statistickém testování. *Test value* odkazuje na průměry normativního vzorku, se kterými jsou naše data porovnávána a *t* značí výsledek jednovýběrového t-testu. Při interpretaci výsledků t-testu je hledána dosažená hladina významnosti (*p-value*), v tabulce označená jako *sig. (2-tailed)*, která ukazuje, zda jsou rozdíly mezi našimi výsledky a normami v populaci statisticky signifikantní.

11.3.1. Výsledky H1

Hypotéza č. 1 předpokládá, že sociální pracovníci dosahují v průměru nižšího skóre ve srovnání s průměrem české populace v dimenzi neuroticismu. Výsledky testu ukázaly $p = 0,001$; $t = -3,360$ (viz tabulka č. 8), byl tedy zaznamenán statisticky významný vztah mezi proměnnými. Lze konstatovat, že hypotéza H1 se potvrdila. Průměrná hodnota pro českou populaci činí 20,53, kdežto průměr našich respondentů byl 19,37 (viz tabulka č. 7), populace tedy vykazuje vyšší míru neuroticismu.

Tabulka č. 7 – Deskriptivní statistika výsledků neuroticismu

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Neuroticismus	364	19,3764	6,55081	,34336

Tabulka č. 8 – Výsledek jednovýběrového t-testu - Neuroticismus

One-Sample Test						
	Test Value = 20.53					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Neuroticismus	-3,360	363	,001	-1,15363	-1,8288	-,4784

11.3.2. Výsledky H2

Druhá stanovená hypotéza předpokládá u sociálních pracovníků OSPOD nižší skóre v dimenzi extraverze v porovnání s českými normami. Jak je patrné z tabulky č. 10, výsledky testu ukázaly $p = 0,000$; $t = -6,166$, byl tedy zaznamenán statisticky významný vztah mezi proměnnými. Lze konstatovat, že se hypotéza č. 2 potvrdila. Průměrné skóre extraverze u našich respondentů bylo 29,2253 (viz tabulka č. 9), což je nižší než průměr populace, který činí 31,48. To naznačuje, že respondenti v našem výzkumném vzorku vykazují nižší míru extraverze ve srovnání s českými normami.

Tabulka č. 9 – Deskriptivní statistika výsledků extraverze

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Extraverze	364	29,2253	6,97606	,36564

Tabulka č. 10 – Výsledek jednovýběrového t-testu - Extraverze

One-Sample Test						
	Test Value = 31.48					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Extraverze	-6,166	363	,000	-2,25473	-2,9738	-1,5357

11.3.3. Výsledky H3

Hypotéza č. 3 předpokládá, že sociální pracovníci OSPOD mají v průměru nižší skóre v dimenzi otevřenosti vůči novým zkušenostem ve srovnání s českými normami. Výsledky testu ukázaly $p = 0,000$; $t = -3,713$, byl tedy zaznamenán statisticky významný vztah mezi proměnnými. Lze konstatovat, že hypotéza č. 3 se potvrdila. Průměrná hodnota pro českou populaci v této dimenzi je 27,67, zatímco průměrná hodnota našich respondentů činí 26,5824. Populace tedy vykazuje vyšší míru otevřenosti vůči zkušenostem. Popisnou statistiku zobrazuje tabulka č. 11 a výsledek t-testu tabulka č. 12.

Tabulka č. 11 – Deskriptivní statistika výsledků otevřenosti vůči zkušenostem

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Otevřenost	364	26,5824	5,58888	,29294

Tabulka č. 12 – Výsledek jednovýběrového t-testu - Otevřenost vůči zkušenostem

One-Sample Test						
	Test Value = 27.67					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Otevřenost	-3,713	363	,000	-1,08758	-1,6636	-,5115

11.3.4. Výsledky H4

V tabulce č. 14 můžeme vidět výsledky provedeného t-testu, které ukázaly $p = 0,535$; $t = ,620$, nebyl tedy zjištěn statistický významný vztah mezi proměnnými, a proto nelze podpořit hypotézu č. 4, která předpokládala vyšší skóre na škále přívětivosti u sociálních pracovníků OSPOD ve srovnání s českými normami. Průměrné skóre přívětivosti u našich respondentů bylo 33,5495 (viz tabulka č. 13), což je podobné průměru populace, který činí 33,39. Tyto hodnoty nevykazují statisticky signifikantní rozdíl.

Tabulka č. 13 – Deskriptivní statistika výsledků přívětivosti

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Přívětivost	364	33,5495	4,90295	,25698

Tabulka č. 14 – Výsledek jednovýběrového t-testu - Přívětivost

One-Sample Test						
	Test Value = 33.39					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Přívětivost	,620	363	,535	,15945	-,3459	,6648

11.3.5. Výsledky H5

Tabulka č. 16 zobrazuje výsledky t-testu, které ukázaly $p = 0,001$; $t = 3,433$, byl tedy zaznamenán statisticky významný vztah mezi proměnnými. Lze proto konstatovat, že se hypotéza č. 5 potvrdila. Průměrné skóre svědomitosti u našich respondentů bylo 33,6593 (viz tabulka č. 15), zatímco průměr populace činí 32,54. Respondenti v našem výzkumném vzorku tedy vykazují vyšší míru svědomitosti.

Tabulka č. 15 – *Deskriptivní statistika výsledků svědomitosti*

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Svědomitost	364	33,6593	6,22041	,32604

Tabulka č. 16 – *Výsledek jednovýběrového t-testu - Svědomitost*

One-Sample Test						
	Test Value = 32.54					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Svědomitost	3,433	363	,001	1,11934	,4782	1,7605

12. DISKUZE

Cílem diplomové práce bylo přispět k lepšímu porozumění osobnosti sociálních pracovníků na Orgánu sociálně-právní ochrany dětí a poskytnout informace o osobnostních charakteristikách velké pětky v porovnání s českými normami.

Výsledky statistické analýzy podporují hypotézy H1, H2, H3 a H5. Respondenti dosahovali statisticky významně nižšího skóre neuroticismu, extraverze a otevřenosti vůči zkušenostem a naopak statisticky významně vyššího skóre svědomitosti ve srovnání s českými normami. Výjimkou byla hypotéza č. 4, která předpokládala u sociálních pracovníků OSPOD vyšší skóre přívětivosti, výsledky testu však neukázaly statisticky významný rozdíl oproti české populaci.

Respondenti v našem výzkumném vzorku se na základě statisticky nižšího skóre neuroticismu dají popsat jako emocionálně stabilní, klidní a vyrovnaní, přičemž stresující situace je nevyvedou snadno z míry. Respondenti se také vyznačují signifikantně nižším skóre extraverze. Lze je tedy považovat spíše za zdrženlivé, nezávislé, samostatné a vyrovnané. Preferují spíše samotu, nejsou příliš hovorní, společenší a aktivní. Zjištěné signifikantně nižší skóre otevřenosti vůči zkušenostem odkazuje na tendenci chovat se konvenčně, zastávat konzervativní postoje a přejímat názory autorit. Respondenti ve výzkumném vzorku tedy upřednostňují známé a osvědčené způsoby před novými a neznámými. Lze se také domnívat, že emoční reakce budou u těchto jedinců méně intenzivní a prožívání může být utlumeno. Vyšší skóre svědomitosti u respondentů odkazuje na cílevědomost, pilnost, vytrvalost, systematičnost a přesnost. Lze tedy konstatovat, že respondenti mají pevnou vůli, vysokou disciplinovanost a spolehlivost. Tyto charakteristiky mají pozitivní vztah k pracovním výkonům, ve větší míře se však projevují jako pořádkumilovnost, pedantičnost či workoholismus (Hřebíčková, 2011). A nakonec co se týče přívětivosti, nelze vzhledem k nesignifikantnímu výsledku při testování hypotézy č. 4 vyvodit předpoklady o přívětivosti u respondentů v našem výzkumném vzorku.

Získané výsledky jsou kromě hypotézy č. 4 v souladu s výzkumem Musila a kol. (2019), což může naznačovat určitý trend v osobnostních charakteristikách v rámci oboru. Nižší skóre neuroticismu a vyšší skóre svědomitosti mezi sociálními pracovníky OSPOD v našem vzorku může být ovlivněno profesními nároky a náročností práce v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, která často vyžaduje vysokou míru svědomitosti a schopnost zvládat stres.

Na základě výzkumu vztahu osobnostních rysů a resilience (Campbell-Sills et al., 2006; de las Olas Palma García & Hombrados-Mendieta, 2017) lze konstatovat, že nižší skóre v dimenzi neuroticismu může předpovídat u sociálních pracovníků OSPOD vyšší resilienční potenciál. Naopak ale nižší skóre extraverze a otevřenosti vůči zkušenostem se pojí s nižším resilienčním potenciálem. Vztah mezi nižším skóre neuroticismu a vyšším resilienčním potenciálem uvádí také Musil a kol. (2019). Problematický je však vztah svědomitosti a resilience, Campbell-Sills et al. (2006) zjistili pozitivní vztah mezi těmito dvěma proměnnými, avšak výsledky Musila a kol. (2019) naznačují, že se svědomitost pojí s nejmenším resilienčním potenciálem. Na základě výzkumu Musila a kol. (2019) se totiž svědomitost pojí s vysokým úsilím a snahou dosáhnout vytyčených cílů, které mnohdy vedou k pocitu napětí a vyčerpání.

V kontextu výsledků studie Angelini (2023) zaměřené na vztah osobnostních rysů velké pětky a pracovního vyhoření lze konstatovat, že jsou sociální pracovníci OSPOD vzhledem k nižšímu skóre neuroticismu a vyšší úrovni svědomitosti méně náchylní k syndromu vyhoření. Na druhou stranu je však nižší úroveň extraverze a otevřenosti spojena s vyšší úrovní vyhoření. Zůstává tedy otázkou, jaké osobnostní charakteristiky mají větší vliv na rozvoj syndromu vyhoření.

13. ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala osobnostními charakteristikami sociálních pracovníků na Orgánu sociálně právní ochrany dětí. V teoretické části byly představeny stěžejní teorie osobnosti, pětifaktorový model osobnosti a metody pro jeho měření. Dále se práce věnovala Orgánu sociálně právní ochrany dětí a profesi sociálního pracovníka OSPOD, přičemž pozornost byla zaměřena především na jeho osobnostní předpoklady.

V praktické části diplomové práce byly zjišťovány osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků OSPOD na základě pětifaktorového modelu osobnosti a následně porovnány výsledky jednotlivých dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního inventáře (NEO-FFI) s českými normami. Výzkumný vzorek tvořilo celkem 364 sociálních pracovníků OSPOD napříč celou Českou republikou. Výsledky statistické analýzy podporují stanovené hypotézy H1, H2, H3 a H5. Respondenti v našem výzkumném vzorku dosahovali statisticky významně nižšího skóre neuroticismu, extraverte a otevřenosti vůči zkušenostem ve srovnání v českými normami. A naopak dosahovali statisticky významně vyššího skóre svědomitosti ve srovnání s českými normami. Výjimkou byla hypotéza č. 4, která předpokládala u sociálních pracovníků OSPOD vyšší skóre přívětivosti, výsledky testu však neukázaly statisticky významný rozdíl oproti české populaci.

Zjištěné osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků OSPOD mohou mít praktický význam pro praxi sociální práce. Vzhledem ke skutečnosti, že jsou sociální pracovníci OSPOD v naší společnosti vnímáni předsudečně a málokdy považováni za profesionály (Matoušek & Pazlarová, 2016), mohou mít získané poznatky potenciál překonat stereotypy a přispět k destigmatizaci sociálních pracovníků OSPOD. Dále by mohly výsledky práce pomoci ke zkvalitnění sociálně-právní ochrany dětí, pokud by tomu bylo například přizpůsobeno výběrové řízení sociálních pracovníků. A nakonec může mít pochopení těchto osobnostních charakteristik důsledky pro programy odborné přípravy a školení sociálních pracovníků, neboť sociální pracovníci využívají jako pracovní nástroj sami sebe (Janebová, 2014). Do systému odborného vzdělávání byl měl být dle Pajmové a Elichové (2015) zařazen rozvoj měkkých dovedností jako klíčový prvek. Zjištěné výsledky by mohly být nápomocné například při navrhování programů pro rozvoj osobnostních rysů spojených s odolností (např. pozitivní emocionalita, kulturní a intelektuální zvědavost, přátelskost, mezilidská důvěra, organizovanost), což by mohlo zvýšit schopnost sociálních pracovníků reagovat na nepříznivé situace (de las Olas Palma García & Hombrados-Mendieta, 2017).

Co se týče limitů výzkumu, je třeba poznamenat, že výběr výzkumného vzorku mohl být zkreslený tím, že sociální pracovníci, kteří se rozhodli zúčastnit, se mohou systematicky lišit od těch, kteří se nezúčastnili. Kromě toho je důležité si uvědomit, že využití dotazníku NEO-FFI-3 nemusí plně zachytit hloubku a rozmanitost vlastností nezbytných pro efektivní poskytování sociálně-právní ochrany dětí. Ačkoli jsou tedy naše zjištění cenná, nemusí pokrývat všechny důležité stránky osobnosti sociálních pracovníků.

Budoucí výzkum v této oblasti by se mohl zabývat vztahem osobnostních charakteristik velké pětky u sociálních pracovníků OSPOD s dalšími psychologickými fenomény, například se syndromem vyhoření, odolností či copingovými strategiemi. Pro další výzkum by mohla být také vhodná kombinace kvantitativních a kvalitativních metod nebo použití širší škály nástrojů pro hodnocení osobnosti. Takový výzkum by poskytl komplexnější porozumění osobnostním charakteristikám sociálních pracovníků v tomto kontextu. Dále by mohly poskytnout zajímavé poznatky longitudinální studie sledující vývoj těchto rysů v čase a jejich vliv na dlouhodobé výsledky v praxi. Z hlediska mezikulturní psychologie by bylo také zajímavé provést srovnání osobnostních rysů velké pětky u sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí napříč různými kulturami.

Využití umělé inteligence (AI)

Jako inspiraci pro některé části této kvalifikační práce jsem využila umělou inteligenci (ChatGPT a Dall-E 2), která mne na základě mých dotazů a upřesnění navedla určitými směry, poukázala na možné souvislosti. U textu či obrázků, které jsem získala pomocí AI, je jako zdroj uvedena AI v odkazech stejně jako všechny ostatní použité zdroje. Prohlašuji, že jsem si vědoma mé zodpovědnosti za věcnou správnost převzatých informací od AI.

SEZNAM LITERATURY

- Allport, G. W. (1961). *Pattern and Growth in Personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Angelini, G. (2023). Big five model personality traits and job burnout: a systematic literature review. *BMC psychology*, 11(1), 49.
- Arnoldová, A. (2001). *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení. 2. část, Sociální péče*. Karolinum.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., Nolen-Hoeksema, S., Herman, E., Petržela, M., & Brejlová, D. (2003). *Psychologie*. Portál.
- Bakker, A. B., Van Der Zee, K. I., Lewig, K. A., & Dollard, M. F. (2006). The relationship between the big five personality factors and burnout: A study among volunteer counselors. *The Journal of social psychology*, 146(1), 31-50.
- Blatný, M. (2010). *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Grada.
- Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Grada.
- Campbell-Sills, L., Cohan, S. L., & Stein, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour research and therapy*, 44(4), 585-599.
- Cattell, R. B. (1967). *The Scientific Analysis of Personality*. London: Penguin Books.
- Costa, P. T., Jr., & McCrae, R. R. (1989). *The NEO-PI/NEO-FFI manual supplement*. Odessa: Psychological Assessment Resources.
- Costa, P. T., Jr., & McCrae, R. R. (1992). *NEO-PI-R Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R)*. Odessa: Psychological Assessment Resources.
- de las Olas Palma-García, M., & Hombrados-Mendieta, I. (2017). Resilience and personality in social work students and social workers. *International Social Work*, 60(1), 19-31. <https://doi.org/10.1177/0020872814537856>
- Drapela, V. J. (2021). *Přehled teorií osobnosti (Vydání sedmé, přeložil Karel Balcar)*. Portál.
- Egan, G. (1990). *The skilled helper: A systematic approach to effective helping*. Thomson Brooks/Cole Publishing Company

- Elichová, M. (2017). Sociální práce: aktuální otázky. Grada.
- Eysenck, H. J. (1947). Dimensions of personality (Vol. 5). Transaction Publishers.
- Fontana, V. J., Donovan, D., Wong, R. J.: The Maltreatment Syndrome in Children. New England Journal of Medicine. 1963. 269, str. 1389–1394.
- Gulová, L. (2011). Sociální práce. Grada.
- Gur, A., Weimann Saks, D., & Stavi, L. (2020). Healthcare employee's personality traits and service quality: Do team relationships matter? European journal of public health, 30(Supplement_5). <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaa165.310>
- Hall, C. S., Lindzey, G., Loehlin, J. C., & Manosevitz, M. (1997). Psychológia osobnosti: úvod do teórií osobnosti. Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Hogrefe (2023). NEO pětifaktorový osobnostní inventář. <https://hogrefe.cz/neo-ffi>
- Hricová, A., Ondrášek, S., & Urban, D. (2023). Metodologie v sociální práci. Grada.
- Hřebíčková, M. (2010). Nové přístupy ke zkoumání rysů: Pětifaktorový model osobnosti. M. Blatný et al. Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy, 43-70.
- Hřebíčková, M. (2011). Pětifaktorový model v psychologii osobnosti: přístupy, diagnostika, uplatnění. Grada.
- Hřebíčková, M., & Urbánek, T. (2001). Big five. NEO pětifaktorový osobnostní inventář.
- Janebová, R. (2014). Teorie a metody sociální práce-reflexivní přístup. Gaudeamus.
- Kašlíková, T., & Sýkorová J. (2008). Personální podmínky a supervize. In: Standardy kvality sociálních služeb – výkladový sborník pro poskytovatele. Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- Kopřiva, K. (1997). Lidský vztah jako součást profese. Portál.
- Matějček, Z. (2004). Psychologické eseje (z konce kariéry). Karolinum.
- Matějček, Z., Dunovský, J., & Dytrych, Z. (1995). Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Grada.
- Matoušek, O. (2003). Metody a řízení sociální práce. Portál.
- Matoušek, O., & Pazlarová, H. (2016). Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků. Karolinum.

- Matoušek, O., & Pazlarová, H. (2017). Návrh systému vzdělávání pracovníků OSPOD. *Forum Sociální Práce*, (1), 39-58.
- Matoušek, O., Kodymová, P., & Kolářková, J. (2005). Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Portál.
- Mikšíková S., Uhrová, U.: Historické pojetí dětství. In Kolláriková, Z., Pupala, B., *Předškolní a primární pedagogika – Předškolná a elementárna pedagogika*. Praha 2001.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2023). Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí v roce 2022. <https://www.mpsv.cz/statisticka-rocenka-z-oblasti-prace-a-socialnich-veci>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. (n.d.). Legislativa a systém sociálně-právní ochrany. <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>
- Murray, K. O., & Gesiriech, S. (2004). A brief legislative history of the child welfare system. research paper, the Pew Commission on Children in Foster Care.
- Musil, L., Baláž, R., Havlíková, J., Punová, M., & Votoupal, M. (2019). Předpoklady a osobnostní rysy vhodné pro výkon sociální práce. VÚPSV, v.v.i., výzkumné centrum Brno.
- Nakonečný, M. (2009). *Psychologie osobnosti* (Vydání druhé, rozšířené a přepracované). Academia.
- Nelson, B.: *Making an issue of child abuse: political agenda setting for social problems*. University of Chicago Press, 1986.
- Nolen-Hoeksema, S. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda* (Vyd. 3., přeprac, přeložila Hana Antonínová). Portál.
- Oláh, M., Schavel, M., & Ondrušová, Z. (2008). Úvod do štúdia a dejín sociálnej práce (2. vyd). Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety.
- Oshio, A., Taku, K., Hirano, M., & Saeed, G. (2018). Resilience and Big Five personality traits: A meta-analysis. *Personality and individual differences*, 127, 54-60.
- Pajmová, M., & Elichová, M. (2015). Role osobnosti a edukace pro kompetence sociálních pracovníků. *Czech & Slovak Social Work/Sociální Práce/Sociálna Práca*, 15(1).
- Pemová, T., & Ptáček, R. (2012). *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Grada.
- Pemová, T., & Ptáček, R. (2022). *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Grada.

- Říčan, P. (2010). Psychologie osobnosti Obor v pohybu, 6., revidované a doplněné vydání. Grada.
- Sample Size Calculator. (n.d.). <https://www.calculator.net/sample-size-calculator.html>
- Schultz, D. P., Schultz, S. E., & Enos, M. (2009). Theories of personality.
- Smékal, V. (2004). Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání (2., opr. vyd). Barrister & Principal.
- Svoboda, M. (2010). Psychologická diagnostika dospělých. Portál.
- Šnýdrová, I. (2008). Psychodiagnostika. Grada.
- Šolcová, I. (2009). Vývoj resilience v dětství a dospělosti. Grada.
- Špeciánová, Š. (2007). Sociálně-právní ochrana dětí. Vzdělávací institut ochrany dětí.
- Trull, T. J., Widiger, T. A., Ueda, J. D., Holcomb, J., Doan, B., Axelrod, S. R., Stern, B. L., & Gershuny, B. S. (1998). A structured interview for the assessment of the Five-Factor Model of Personality. *Psychological Assessment*, 10(3), 229–240.
<https://doi.org/10.1037/1040-3590.10.3.229>
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Obrázek č. 1 – Pokyny k vyplňování online dotazníku NEO-FFI.....	40
Obrázek č. 2 – Úvodní strana online dotazníku	44
Tabulka č. 1 – Charakteristika struktury vzdělání v kontextu standardů sociálně-právní ochrany dětí v roce 2013 dle výkazů MPSV (Pemová & Ptáček, 2022)	30
Tabulka č. 2 – Počet zaměstnanců orgánů SPOD v roce 2022 (Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí MPSV, 2023)	37
Tabulka č. 3 – České normy dotazníku NEO-FFI-3 pro věkovou kategorii 22 – 75 let	42
Tabulka č. 4 – Počet participantů podle nejvyššího dosaženého vzdělání	46
Tabulka č. 5 – Počet participantů podle agendy	47
Tabulka č. 6 – Deskriptivní statistika výsledků dotazníku NEO-FFI-3	48
Tabulka č. 7 – Deskriptivní statistika výsledků neuroticismu	49
Tabulka č. 8 – Výsledek jednovýběrového t-testu - Neuroticismus	49
Tabulka č. 9 – Deskriptivní statistika výsledků extraverze	50
Tabulka č. 10 – Výsledek jednovýběrového t-testu - Extraverze	50
Tabulka č. 11 – Deskriptivní statistika výsledků otevřenosti vůči zkušenostem	51
Tabulka č. 12 – Výsledek jednovýběrového t-testu - Otevřenost vůči zkušenostem	51
Tabulka č. 13 – Deskriptivní statistika výsledků přívětivosti	52
Tabulka č. 14 – Výsledek jednovýběrového t-testu - Přívětivost	52
Tabulka č. 15 – Deskriptivní statistika výsledků svědomitosti	53
Tabulka č. 16 – Výsledek jednovýběrového t-testu - Svědomitost	53
Graf č. 1 – Počet participantů podle věkových kategorií	45
Graf č. 2 – Počet participantů podle délky praxe	45
Graf č. 3 – Počet participantů podle jednotlivých krajů	47

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Bc. Jana Haubnerová

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků na Orgánu sociálně právní ochrany dětí

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2024

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 1 391

Ostatní text: 107 516

Celkový počet znaků: 108 907

Počet pramenů a literatury: 58

Názvy souborů:

Text práce ve formátu PDF: Haubnerová - Osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků na Orgánu sociálně právní ochrany dětí

Text práce ve formátu DOC nebo DOCX: Haubnerová - Osobnostní charakteristiky sociálních pracovníků na Orgánu sociálně právní ochrany dětí

Další soubory: